T.C
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA İLİNDE FARKLI BAĞ TERBİYE SİSTEMLERİNİN EKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Baver ESER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA

2019

T.C
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA İLİNDE FARKLI BAĞ TERBİYE SİSTEMLERİNİN EKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Baver ESER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA

2019

ONAY SAYFASI

Dr.Öğr.Üyesi Remziye ÖZEL danışmanlığında, Baver ESER'in hazırladığı **"Şanlıurfa İlinde Farklı Bağ Terbiye Sistemlerinin Ekonomik Yönden Karşılaştırılması"** konulu bu çalışma .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Remziye ÖZEL .....

Üye: Doç.Dr. Üyesi Songül AKIN .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Reşit SEVİNÇ .....

Bu Tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Doc. Dr. İsmail HİLALİ
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No: 19112

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
ÇİZELGELER DİZİNİ v
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ vi
1.GİRİŞ 1
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 8
3.MATERYAL ve YÖNTEM 15
3.1.Materyal 15
3.2.Yöntem 15
4.ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 18
4.2.Bağcılık Üretim Faaliyetinde Brüt Kar Analizi 23
4.3.Bağcılık Üretim Faaliyetinde Terbiye sistemleri ile Nominal Değişkenler arasındaki İlişki 25
4.3.1.Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile iklimsel olaylar arasındaki ilişki 27
4.3.2.Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile risk kaynakları arasındaki ilişki 29
4.3.3.Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile hastalıkları arasındaki ilişki 30
4.3.4.Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile zararlıları arasındaki ilişki 31
4.3.5.Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile meyve kalitesinde arasındaki ilişki 32
4.3.6.Farklı terbiye sistemleri ile bağcılığı geliştirme ile ilgili öneriler arasındaki ilişki 33
5.SONUÇLAR ve ÖNERİLER 35
KAYNAKLAR 38
ÖZGEÇMİŞ 42
EĞİTİM 42

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ŞANLIURFA İLİNDE FARKLI BAĞ TERBİYE SİSTEMLERİNİN EKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Baver ESER

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Remziye ÖZEL Yıl:
2019, Sayfa: 41

Asmanın anavatanı Anadolu'yu da içine alan ve Küçük Asya denilen (Kafkasya dahil) bölgedir. Asma, üzüm verimi bakımından ekonomik ve çeşit zenginliği ile genetik materyal oluşturma açısından Türkiye'nin önemli bir bitkisidir. Bu çalışmada, Şanlıurfa il sınırları içinde yer alan kapama bağlarda kullanılan farklı terbiye sistemlerinin sulama durumu, toprak yapısı, eğim, gübreleme, bağın yaşı, üzüm çeşidi gibi değişken özellikler dikkate alınarak ekonomik analizi yapılmıştır. Ayrıca yörede bağcılığın gerilemesine neden olan diğer faktörler de belirlenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Araştırma Şanlıurfa İlinde kapama bağcılık yapılan tarım işletmelerinin tamamını kapsamaktadır. Araştırmada, bağcılıkta değişen masrafların serpene terbiye sisteminde 389.84TL/da, goblede 516,71TL/da, herekte 152.00TL/da ve telli terbiye de 2 242.81TL/da olduğu saptanmıştır. Terbiye sistemleri karşılaştırıldığında brüt karın telli terbiye sisteminde diğer terbiye sistemlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Serpene terbiye sisteminde 227.758TL/da, goblede 356.305 TL/da, herekte 122.288TL/da ve telli terbiye sisteminde ise 756.190TL/da brüt kar elde edildiği saptanmıştır. 2017 yılında GDHB verilerine göre Şanlıurfa da bağcılık üretim faaliyetine alternatif olan Antepfıstığında değişen masrafların 300.61 TL/da ve brüt karın 1 610.90TL/da olduğu belirtilmiştir. Şanlıurfa'da üreticilerin miras yolu ile edindikleri bağlarda brüt karı yüksek bile olsa telli terbiye sistemleri gibi yeni üretim tekniklerine geçmek istemedikleri, üretim masrafı daha düşük brüt karı daha yüksek olan Antepfıstığı üretimini yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Çalışmada Kruskal Wallis-H Testleri kullanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların ortaya çıkması durumunda, farkın kaynağını gösterebilmek için, Post-Hoc test istatistikleri kullanılmıştır. Araştırmada nominal değişkenlerde Ki-kare testi uygulanmıştır. 2x2 tablolarda gözelerdeki beklenen değerlerin yeterli hacme sahip olmaması durumlarında Fisher's Exact Test kullanılmıştır. RxC tablolarda ise Monte Carlo Simülasyonu yardımıyla Pearson Ki-Kare analizi uygulanmıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde güven aralığı %95 olarak kabul edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Bağcılık, terbiye sistemleri, ekonomik analiz, Şanlıurfa, Türkiye

ABSTRACT

MSc Thesis

ECONOMİC COMPARİSON OF DİFFERENT VİNEYARD FINISHING SYSTEMS in SANLİURFA PROVİNCE

Baver ESER

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Science
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Remziye ÖZEL
Year: 2019, Page: 41

The mainland of the vine is Anatolia (including the Caucasus) and includes Asia Minor. Vines, grape yield in terms of the genetic material in terms of creating economic wealth and variety is an important plant in Turkey. The aim of this study is; It is the economic analysis of different finishing systems used in closing vineyards located within the borders of Şanlıurfa province was taken into account by taking into account the variable properties such as irrigation status, soil structure, slope, fertilization, age of vineyard, grape variety. In addition, other factors causing the decline of viticulture in the region have been identified and solution proposals have been developed. The research covers all agricultural enterprises where closing viticulture is done in Sanliurfa province. In the study, it was determined that the costs of changing in viticulture were 389.84TL/da in the Serpene finishing system, 516.71TL/da in the Goble, 152.00TL/da in herek and 2 242.81TL/da in Stringed finishing. İn this research compared to finishing systems, It has been identified that gross margin higher than other finishing systems in stringed finishing system. Gross margin was found to be 227.758TL / da in serpene finishing system, 356.305 TL / da in goble, 122.288TL / da in herek and 756.190TL / da in stringed finishing system. According to the GDHB data in 2017, variable costs and gross margin of pistachio, which is an alternative to viticulture production in Şanlıurfa, are stated as 300.61 TL / da and 1.610.90 TL / da, respectively. It is determined that the producers do not want to pass the new production techniques such as Stringed finishing systems in the vineyards acquired by inheritance even if the gross margin is high and they prefer to produce pistachio which has higher gross margin with lower production cost. Kruskal Wallis-H Tests were used in the study. In case of significant differences in Kruskal Wallis-H Test, Post-Hoc test statistics were used to show the source of the difference. Chi-square test was applied in nominal variables in the study. Fisher's Exact Test was used in 2x2 tables in cases where the expected values in the eyes did not have sufficient volume. In RxC tables, Pearson Chi-Square analysis was performed with the help of Monte Carlo Simulation. The confidence interval was accepted as 95% in evaluating the results.

KEY WORDS: Viticulture, finishing systems, economic Analysis, Sanliurfa, Turkey

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle destekte bulunan ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen danışmanım sayın Dr. Öğretim Üyesi Remziye ÖZEL'e sonsuz teşekkür ederim. Değerli katkılarından dolayı Dr. Öğretim Üyesi M. Reşit SEVİNÇ'e, Dr. Öğretim Üyesi Songül AKIN'a teşekkürü borç bilirim.Yüksek lisans çalışması sürecinde her fırsatta yapıcı eleştirileri ile destek veren elindeki verileri ve bilgi birikimini benimle paylaşan Arş Gör. M. İlhan ODABAŞIOĞLU'na, verilerimin analizinde desteğini esirgemeyen Tolga ÇOMAK'a, Arş. Gör. Muhammed Ali PALABIÇAK'a, Dr. Öğretim Üyesi Fatma ÖCAL KARA'ya ve emeği geçen diğer bölüm hocalarıma teşekkür ederim.Tezimi yürüttüğüm süreçte, büyük yardımları dokunan, Dr. Öğretim Üyesi Ayfer BOZKURT KİRAZ'a, Ziraat Mühendisi Lamia KELEŞ'e, Ziraat Mühendisi Alanur DURMUŞ'a, Ziraat Mühendisi Müzeyyen AKKOYUN'a ve Ziraat Mühendisi Asutay ESİN'e, saha çalışmalarında sıkılmadan sorularıma cevap veren çiftçilere teşekkür ediyorum.Eğitim öğretimim boyunca benden hiç bir zaman desteklerini esirgemeyen ve hayatımın her evresinde yanımda olan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1 Türkiye'de Üzüm Yetiştirmeye Uygun Potansiyel Alanlar……..…..5

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. Dünya'da Ülkeler İtibariyle Üzüm Üretilen Alanları (Bin Ha) 3
Çizelge 1.2. Dünya'da Ülkeler Bazında Üretilen Üzüm Miktarı (Bin Ton) 4
Çizelge 1.3. Yıllar İtibariyle Türkiye'de Üzüm Üretim Alanları (Da) ve Üzüm Üretim Miktarı (Ton) 6
Çizelge 1.4.Türkiye'de Bölgeler İtibariyle Bağlarda Meyve Veren Ağaç Sayısı, Verim ve Üretim Miktarı 6
Çizelge 3.5. Anket Yapılan İşletmelerin İlçelere Göre Dağılımı 16
Çizelge 4.6. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde İşletmecinin Sosyo-Demografik Özellikleri 18
Çizelge4.7. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde Üreticilerin Eğitim Durumu 18
Çizelge 4.8. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde Üreticilerin Gelir Durumu 19
Çizelge 4.9. İncelenene İşletmelerde Arazi Kullanım Durumu (Da) 19
Çizelge 4.10. İncelenen İşletmelerde Bağlarda Kullanılan Üzüm Çeşitleri 20
Çizelge 4.11. İncelenen İşletmelerde Son Yıllarda Bağcılık Üretim Faaliyeti İle İlgili Yaptıkları Değişiklikler 21
Çizelge 4.12. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Terbiye Sistemleri 21
Çizelge 4.13. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Terbiye Sistemlerinin Ortalama Yaşı (Yıl) 23
Çizelge 4.14. İşletmelerin Terbiye Sistemlerine Göre Toplam Değişken Masrafları(Tl/Da) 24
Çizelge 4.15. İşletmelerde Kullanılan Terbiye Sistemlerine Göre Brüt Kar Analizi (Tl/Da) 25
Çizelge 4.16. İncelenen İşletmelerde Bazı Değişkenlerle Terbiye Sistemi Arasındaki İlişkiye Dair Ki-Kare Testi Sonuçları 27
Çizelge 4.17 Üretimi Etkileyen İklimsel Olaylar İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları 28
Çizelge 4.18. Üretimi Etkileyen Risk Kaynakları İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu 29
Çizelge 4.19. Yaygın Olarak Karşılaşılan Bağ Hastalıkları İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu 31
Çizelge 4.20. Yaygın Olarak Karşılaşılan Bağ Zararları İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu 32
Çizelge 4.21. Meyve Kalitesinde Karşılaşılan Problemler İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu 33
Çizelge 4.22. Üzüm Üretiminin Geliştirilmesine Yönelik Yapılması Gereken Yöntemler ile Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu 34

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

cm	Santimetre
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
da	Dekar
FAO	Food and Agriculture Organization
GSÜD	Gayrisafi Üretim Değeri
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
ha	Hektar
kg	Kilogram
km^2	Kilometrekare
M.Ö	Milattan Önce
N.K	Nisbi Kar
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

Bağcılık; akla gelen ilk tanımı ile üzüm yetiştirme faaliyetidir. Üzüm; sofralık, şaraplık, kuru üzüm, üzüm suyu, reçel vb. şekillerde tüketilme özelliği olan bir üründür.

Dünyada bağcılık üretim faaliyeti, yaygın olarak olarak Güney Yarımkürede 20º-40ºenlemleri ve Kuzey Yarımkürede ise 20º-50º enlemleri arasında yürütülmektedir. Bağcılığın kuzeylere doğru yayılmasına engel olan en önemli etken sıcaklıktır. Üzüm farklı şekillerde değerlendirilebildiği için, agronomik istekleri fazla olmadığı için ve kolay çoğaltılabildiği için üretimi yaygın olarak yapılabilmektedir (Taşkaya, 2003).

Milyonlarca yıl öncesine dayanan asmanın anavatanı, Kuzey Doğu Anadolu bölgesi, Kafkasya ve Hazar Denizi'nin güneyi olarak bildirilmektedir. Ancak 20. yüzyılda konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalar günümüzden 60 milyon yıl kadar öncesinde dahi asmanın dünyanın birçok bölgesinde yetişmekte olduğu tespit belirlenmiştir (Sağlam ve Sağlam, 2018).

Dünya'da yetiştiriciliği yapılan kültür asması (Vitis vinifera L. subsp. sativa) seleksiyon, yapay ve doğal melezleme yoluyla yabani asmadan (Vitis vinifera L. subsp. sylvestris Gmel.) oluşmaktadır. (Oraman, 1972; This, et al., 2006). Hazar Denizi bölgesinin batısıyla Kafkasya bölgesinin güneyi Anadolu asmanın doğal zenginliğinin en çok görüldüğü bölgelerdir. Yapılan bir çalışmada, dünya üzerinde yaklaşık olarak 10000 civarında üzüm çeşidinin bulunduğu bildirilmiştir (Alleweldt, 1997).

İnsanlık tarihinin başlangıcı sayılan 10.000 yıl önceden günümüze sıkılarak suyu çıkarılmış üzüm çekirdekleri kalmıştır. Bu bize üzümün şaraba işlenmesinin ne kadar geçmiş yıllara dayandığını izah etmektedir. 600 yıl boyunca Anadolu'nun önemli bir kısmında hüküm süren Hititlerden kalma bağcılığı anlatan tarihi kanıtlar

bulunmuştur. Hititler yasalarında üzüm bağlarının ve üzümün korunması ile ilgili özel hükümler oluşturmuşlardır. Dini törenlerde üzüm ve üzüm şarabının tanrılara adak gibi sunulduğu belirlenmiştir. Ayrıca, sosyal hayatta da çok büyük öneminin olduğu belirtilmektedir (Oraman, 1965; Akşit, 1981).

Asma kültürünün başlangıcının Neolitik zamanda (M.Ö. 6000-5000) Karadeniz'in doğu kıyılarında Trans Kafkasya olarak bilinen alanda başladığı düşünülmektedir. Tek tanrılı dinlerin kutsal kitapları olan İncil'de ve Tevrat'da da üzüm ve şaraptan sıklıkla bahsetmektedir. İncil'de, asmanın Nuh peygamber tarafından ilk kültüre alınan bitkilerden olduğu bildirilmektedir. Türkiye bağcılık için dünyanın en uygun bölgesindedir ve üzümün gen merkezidir. Bu nedenle oldukça eskilere dayanan bir bağcılık tarımsal faaliyeti sözkonusudur (Doğan, 1996). Ayrıca asma, çevre düzenlemesinde bir süs bitkisi olarak da kullanılmaktadır (Çeliker, 2000).

Dünya üzerinde neredeyse 7.124.510 hektar alanda bağcılık faaliyeti yapılmakta ve bu alanda 74 499 858 ton yaş üzüm üretilmektedir. (FAO, 2017). Dünya üzüm üretiminde en fazla üretimi gerçekleştiren 3 ülke Çin, Amerika ve İtalya'dır. Bu alanda 6. sırada yer alan Türkiye, 4.175.356 ton üzüm üretimi gerçekleştirmekte, 467.093 hektar bağ alanına sahip olmaktadır bu durumu ile 5. sırada yer almaktadır (FAO, 2017).

Dünya genelinde yaş üzüm üretimi yapan başlıca ülkelerde (ispanya, Fransa, Çin, İtalya, Türkiye, ABD.) üzüm üretim alanlarında ekonomik seyri etkileyecek önemli derecede bir değişim yaşanmamıştır. Ancak Çin'de diğer ülkelere göre üzüm üretim alanlarında önemli derecede artış olduğu saptanmıştır (Çizelge 1.1)

Çizelge 1.1. Dünya'da Ülkeler İtibariyle Üzüm Üretilen Alanları (Bin Ha)

Yıllar	Ülkeler					
	İspanya	Fransa	Çin	İtalya	Türkiye	ABD
2000	1 167	860	286	872	535	383
2001	1 134	861	337	869	525	377
2002	1 186	861	395	836	530	384
2003	1 172	851	424	835	530	384
2004	1 171	852	414	787	520	384
2005	1 161	854	411	793	516	378
2006	1 135	885	422	786	513	379
2007	1 131	828	441	782	484	378
2008	1 109	815	451	788	483	379
2009	1 049	796	493	802	479	382
2010	1 002	772	552	778	478	385
2011	963	764	597	725	473	389
2012	943	761	666	697	462	389
2013	944	761	730	702	469	395
2014	931	757	770	702	467	418

Kaynak.: FAO, 2015

2000-2014 yılları arasında Dünya üzüm üretim miktarının genel seyrini koruduğu görülmektedir (Çizelge 1.2). Bununla birlikte en çok üretimin olduğu ülkeler Hindistan, Çin ve ABD'dir. Türkiye üretim miktarı açısından en çok üretim yapan 7 ülke arasında yer almaktadır. Çin'deki üzüm üretim alanlarındaki artışa bağlı olarak Dünya üzüm üretim miktarı da 2000-2014 yılları arasında artmıştır (Çizelge 2).

Asmanın anavatanı olarak bilinen Anadolu'da, yapılan araştırmalar neticesinde 1200'ün üzerinde asma çeşidine rastlanmıştır. Ancak yalnızca 70–80 kadar çeşidin ekonomik çapta üretimi gerçekleşmektedir (Anonim, 2003).

Türkiye yabani asma olan Vitis vinifera spp sylvestris'nın olduğu kadar, kültür asması olan Vitis vinifera L. Sativa'nın da önemli gen kaynakları arasında bulunmaktadır (Arroyo-Garcia, et al., 2006).

Çizelge 1.2. Dünya'da Ülkeler Bazında Üretilen Üzüm Miktarı (Bin Ton)

Yıllar	Ülkeler							
	Hindistan	Çin	ABD	İtalya	İspanya	Fransa	Türkiye	Dünya
2000	1 130	337	697	886	653	776	360	7 338
2001	1 060	376	595	898	527	772	325	7 435
2002	1 184	456	665	739	593	685	350	7 365
2003	1 247	526	588	748	724	630	360	7 362
2004	1 474	557	566	869	706	756	350	7 405
2005	1 564	586	708	855	606	679	385	7 245
2006	1 649	637	575	832	659	677	400	7 080
2007	1 685	678	640	739	596	601	361	7 152
2008	1 735	723	663	779	595	601	391	7 165
2009	1 878	803	662	824	553	610	426	7 162
2010	880	865	677	778	610	589	425	7 076
2011	1 235	917	675	744	580	664	429	7 037
2012	2 221	1064	683	691	533	538	427	7 155
2013	2 483	1164	783	801	748	554	401	7 130
2014	2 585	1262	715	693	622	617	417	7 140

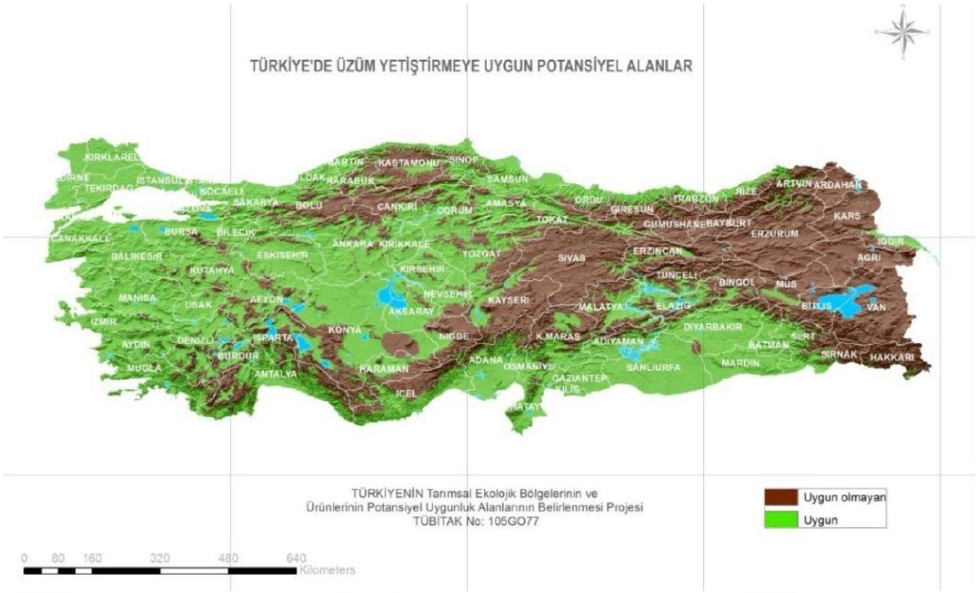
Kaynak.: FAO, 2015

Türkiye dünya kuru üzüm ticaretinde söz sahibi ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim, üretilen üzümlerin % 37'si kurutmalık olarak işlenmektedir. Bir o kadarına yakını ise (%30'u) taze tüketim olarak sofralara gelmektedir. Geri kalan % 30'luk kısım ise pekmez, pestil, sucuk, vb ürünlere işlenirken, çok az bir kısmı (%3) ile de şarap yapılmaktadır (Nazlı, 2007).

Türkiye'de tarım alanında önemli bir yeri olan bağcılık, insanların beslenmesinde ve toplumsal yaşamlarında önem teşkil etmektedir. Fakat buna rağmen bağcılık hala birçok konuda çözüm beklemektedir. (Cangi ve ark., 2005).

Bağcılık Türkiye tarımında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin Akdeniz İklim kuşağında yer alması elverişli tarım arazilerine sahip olması üzüm üretimini kolaylaştırmıştır.

Türkiye'de yıllık yağış miktarının 1000 mm'den fazla olduğu Doğu Karadeniz bölgesinin sahil kesimi ile Doğu Anadolu bölgesinin yükseltisi fazla olan yerleri dışında kalan bölgelerinde bağcılık tarımı yapılabilmektedir. (Çelik ve ark., 1998). Türkiye'nin üzüm yetiştirmeye elverişli alanları Şekil 1.1'de sunulmuştur.

Şekil 1.1. Türkiye'de Üzüm Yetiştirmeye Uygun Potansiyel Alanlar Kaynak: Alsancak Sırlı ve ark, 2017

Türkiye üzüm üretim alanlarında 2000-2018 yılları arasında kısmen azalma ile birlikte üzüm üretim miktarında önemli bir değişim gerçekleşmemiştir (Çizelge 1.3). Bazı yıllarda iklim şartlarına bağlı olarak kısmi dalgalanmalar olmuştur. 2007-2008 yıllarında bir önceki ve bir sonraki yılarla göre kuraklık kaynaklı bir düşüş söz konusudur. Üzüm üretim alanlarında ki azalmanın nedeni tarım alanlarının yerleşim alanı olarak kullanılmaya başlanması, alternatif ürünlerin üretimlerinin daha avantajlı hale gelmesi, üzümün pazarlanabilme olanaklarının değişmesi, hastalık ve zararlıların yaygınlaşması vb nedenler olabileceği düşünülmektedir (Çizelge 1.3).

Türkiye'de omca (üzümün elde edildiği Vitis cinsine bağlı bitki, asma, bağ kütüğü) sayısının ve buna paralel olarak üzüm üretim miktarının en fazla olduğu bölge Ege Bölgesi'dir Güneydoğu Bölgesinde omca sayısı Akdeniz Bölgesine göre daha fazla olmasına rağmen üretim miktarı Akdeniz Bölgesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesine göre daha fazladır (Çizelge 1.4). Bunun nedeni Akdeniz bölgesinde iklim şartlarının bağcılığa daha elverişli olması ve verimin daha yüksek olmasıdır.

Çizelge 1.3. Yıllar İtibariyle Türkiye'de Üzüm Üretim Alanları (da) ve üzüm üretim miktarı (ton)

Yıllar	Alan (da)	Toplan Üretim Miktarı (ton)	Sofralık	Kurutmalık	Şaraplık
2000	5 350 000	3 600 000	-	-	-
2001	5 250 000	3 250 000	-	-	-
2002	5 300 000	3 500 000	-	-	-
2003	5 300 000	3 600 000	-	-	-
2004	5 200 000	3 500 000	1 900 000	1 230 000	370 000
2005	5 160 000	3 850 000	2 000 000	1 400 000	450 000
2006	5 138 351	4 000 063	2 060 167	1 495 697	444 199
2007	4 846 097	3 612 781	1 912 539	1 317 950	482 292
2008	4 827 887	3 918 442	1 970 686	1 477 471	470 285
2009	4 790 239	4 264 720	2 256 845	1 531 987	475 888
2010	4 777 856	4 255 000	2 249 530	1 543 962	461 508
2011	4 725 454	4 296 351	2 268 967	1 562 064	465 320
2012	4 622 959	4 234 305	2 219 813	1 613 833	400 659
2013	4 687922	4 011 409	2 132 602	1 423 578	455 229
2014	4 670 929	4 175 356	2 166 749	1 563 480	445 127
2015	4 619 557	3 650 000	1 819 910	1 334 563	423 527
2016	4 352 269	4 000 000	1 990 604	1 536 862	472 534
2017	4 169 068	4 200 000	2 109 000	1 603 000	488 000
2018	4 170 410	3 933 000	1 945 262	1 524 091	463 647

Kaynak: TUİK, 2019

Çizelge 1.4. Türkiye'de Bölgeler İtibariyle Bağlarda Meyve Veren Ağaç Sayısı, Verim ve Üretim Miktarı

Bölgeler	Ağaç Sayısı	Üretim (ton)	Verim (kg/omca)
Ege	1 413 641	2025 553	1.43
Akdeniz	776 083	696 259	0.89
G.Doğu	1 211 515	640 242	0.52
Orta Anadolu	472 169	233 565	0.49
Batı Anadolu	191 353	159 425	0.83
Doğu Marmara	135 997	131 421	0.96
O.D.Anadolu	170 143	113 477	0.66
Batı Marmara	132 705	101 514	0.76
Batı Karadeniz	155 657	67 238	0.43
K.D.Karadeniz	9 138	4 374	0.47
D.Karadeniz	2 044	1 779	0.87

Kaynak: TEPGE, 2015.

Bu çalışmanın amacı; Şanlıurfa il sınırları içinde yer alan kapama bağlarda kullanılan farklı terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılmasıdır. Bağlardaki sulama durumu, toprak yapısı, eğim, gübreleme, bağın yaşı, üzüm çeşidi gibi değişken özellikler dikkate alınarak bağlarda kullanılan terbiye sistemleri ekonomik yönden karşılaştırmıştır. Ayrıca yörede bağcılığın gerilemesine neden olan faktörler belirlenmiştir. Şanlıurfa İlinde bağcılığın geliştirilmesi için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Bu çalışma ile gerek Şanlıurfa gerekse tüm bölgede yok olma noktasına gelen bağcılıkla ilgili tespitlerin, konunun muhatabı olan kişi ve makamlara bir bilgi kaynağı oluşturması, bağcılığın gereken önemini tekrar kazanması konusunda katkı sağlaması amaçlanmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Savaş ve ark. (2018), "Bağcılık Yönetmeliğinin Uygulanma Durumu Ve Revizyon İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma" adlı çalışmalarında, Tarım bakanlığı il ve ilçe müdürlüğü çalışanları ile yaptıkları anket çalışması verilerini değerlendirmişler ve bağcılıkla ilgili mevcut yönetmeliğin uygulanmadığı sonucunu belirlemişlerdir. Yönetmelikte revizyona gidilmesi gerektiği ifadelerinin tespit edildiğini belirtmişlerdir. Çalışmada, bağlıkların kayıt altına alınmasında başarı sağlanması için, bağcılara alan bazlı desteklemelerin yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

Savaş ve ark. (2018), "Bağcılık Yapılan İllerde Bağcılık Potansiyeli Ve Hâkim Üzüm Çeşitlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma" adlı çalışmalarında, bağcılığın yapılan illerde anket yolu ile veri toplamışlar ve değerlendirmişlerdir. Araştırmada, Bozova, Karaköprü (merkez ilçe) ve Hilvan ilçelerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerini Çilores, Tahennebi, Hönüsü, Azazi, Kızlar tahtası, Antep karası, Kabarcık, Gülgülü, Hatun parmağı, Boğazkere, Öküzgözü, Dımışkı, Cardinal, Razakı olarak belirlemişler ve Şanlıurfa'nın bağcılığa elverişli alanlar olduğunu, ancak zeytin, antepfıstığı ve bademin öncelikli olarak üretiminin yapıldığını belirtmişlerdir.

Çakır ve ark. (2017), Diyarbakır ili Dicle ilçesinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, 100 adet bağ işletmesinde üreticilerle yaptıkları anket verilerini değerlendirmişlerdir. Araştırmada, üreticilerin sosyo-demografik yapıları, bağcılık üretim faaliyetinde bulundukları arazi büyüklüğü ve örgütlenme yapısıgivi unsurların saptanması hedeflenmiştir. Araştırma alanında, bağcılık üretim faaliyetinde bulunan işletmecilerin yaşlarının hayli yüksek olduğunu, üreticilerin uzun süredir bağ tarımsal faaliyetini sürdürdüğünü, incelenen işletmelerdeki bağ arazilerinin %72'sinin 30 da ve daha küçük araziler olduğunu ve bağ arazilerin mülk araziler olduğunu belirlemişlerdir. İncelenen işletmelerde üreticilerin, bağ üretim faaliyetini aile ihtiyacını karşılamak için yürüttüklerini ve araştırma alanında üretimi yapılan üzüm çeşitlerinin genellikle yerel çeşitlerinden oluştuğunu saptamışlardır. Bağ üreticilerinin önemli bir kısmının üretici örgütlerine üyeliğinin olmadığını

belirlemişlerdir. Ayrıca üreticilerin %69'unun bağ tarımsal faaliyetinden iyi bir gelir elde edemediklerini saptamışlardır. Araştırmada, üreticilere bağcılıkla ilgili tarımsal bilginin verilmesi ve ekonomik açıdan iyileştirilmesi için bir takım düzenlemelerin yapılması gerektiğini önermişlerdir.

Cangi ve ark. (2017), yaptıkları çalışmada bağcılık faaliyetinde bulunan üreticilerin sigorta yaptırma istekleri, tarım sigortası ile ilgili bilgi ve birikimlerinin, sigorta ettirme veya sigorta ettirmeme gerekçeleri ve sigorta ile ilgili beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre üreticilerin %65'inin asma yaprağının sigorta sözleşmesi içine dahil edilmesi durumunda ürünlerini sigorta ettirebileceklerini belirtmişlerdir. %32,25'si ürünlerini farklı yıllarda sigortalattığını, %54,52'si tarım sigortası ile ilgili bilgilerinin olduğunu , %10,75'i ise karşılaşılan kayıplara karşı hasar ödemesi aldıklarını belirtmişlerdir.

Uysal ve ark., (2017), gerçekleştirdikleri çalışmalarında Türkiye'de üzüm ihracatı ve üzüm üretim miktarı ile ilgili 1982-2013 yıllarında elde edilen verilere göre önümüzdeki 5 yıl için öngörülerde bulunulmuştur. Bu öngörülerinde; Box-Jenkins ARIMA modelinden faydalanmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre Türkiye'de üzüm ihracatında artış beklenmekte fakat Rusya ile oluşan bazı problemlerin ve aşırı kimyasal kullanımının yarattığı kimyasal kalıntı sorunu Türkiye'nin Pazar payını sınırlandırdığını bildirmişlerdir.

Bekişli ve ark. (2015), Şanlıurfa ilinde yürüttükleri bir araştırmada bağların mevcut durumlarını ve bağlarda kullanılan sulama sistemlerini incelemişlerdir. Araştırmacılar bağların ağırlıklı olarak yerel sofralık üzüm çeşitleri kurulduğunu saptamışlardır. İlde genellikle antepfıstığı ve zeytin ile birlikte bağcılık yapıldığını bildiren araştırmacılar, mevcut bağların ancak %3'ünün sulandığını saptamışlardır. Ayrıca sulama yapılan bağlarda karıkla sulamanın tercih edildiğini, bu durumun hem ekolojik koşullardan hem de diğer sulama sistemlerinin maliyetli olmasından kaynaklandığını bildirmişlerdir.

Çakılcıoğlu, (2014) ”Elazığ ilinde bağcılık” adlı çalışmasında Dünya üzerinde bağcılık faaliyeti açısından uygun iklim kuşağında bulunan Türkiye’nin, önemli bağ kültürüne sahip olduğunu tespit edilmiştir. Yine çalışmada Anadolu’nun gen potansiyeli bakımında zengin olduğu ortaya konmuştur. Çakılcıoğlu’na göre, bağcılık, Türkiye’de binyıllardır yapılan doğal melezleme sonucunda yaygın tip ve çeşit potansiyeli ortaya çıkarmıştır.

Kiracı ve ark. (2014), yaptıkları çalışmalarında; Çanakkale, Kırklareli, Edirne Tekirdağ illerindeki üzüm üretimi yapan üreticilerin tarım sigortası ile ilgili bilgileri, tarım sigortasına yönelik beklentileri, sigortalatma veya sigortalatmama nedenleri, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri tespit edilerek, sigortanın tarımda gelişmesine yardımcı olacak verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü bölgede bağını sigortalatmayan 229 üretici ile sigortalatan 60 üretici bulunmaktadır. Toplamda 289 üretici ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler analiz edilerek sonuçlandırılmıştır. Çalışmada bağcılık faaliyetinde bulunan işletmelerin tarım sigortasının istenilen düzeyde benimsenmemesinin sebepleri üreticilerin küçük işletmeler olması, gelirlerinin düşük olması sigorta kapsamının dar olması, ortak arazi üzerinde üretim yapanların sigorta için ÇKS kaydını yapamamaları ve sigorta ödemelerine karşı güvensizlik olduğu tespit edilmiştir. Yine tarım sigortası uygulamasında tazminat ödemesi yapılırken muafiyetin yüksek orandan hesaplandığı, poliçe hazırlanırken üretici ürün fiyatının belirlenmesi aşamasında üretici beyanına dikkat edilmediği, hasar tespitinde uygunsuzluk gibi problemler olduğu tespit edilmiştir.

Taşkın (2014). çalışmasında, Isparta ilinde goble ve telli terbiye sistemlerini ekonomik açıdan karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmanın ana materyali Isparta ilindeki goble ve telli terbiye sistem ile üzüm üretimi yapan üreticilerdir. Veriler birincil verilerdir ve anket yöntemi ile sağlanmıştır. Elde edilen veriler 2012 üretim yılına aittir. Çalışmanın yapıldığı işletmelerde üretim yılında bir dekar için kullanılan işgücü goble terbiye sisteminde 25.48 saat, telli terbiye sisteminde 36.83 saat olarak hesaplanmıştır. Toplam işgücünde hem goble hem telli terbiyede en fazla süre hasatta olmuştur. İşgücü kullanımında hasatın payı goblede %34.38, telli terbiyede

%32.23 olarak hesaplanmıştır. Bir dekara için üzüm verimi, goble ‘de 940.50 kg, telli terbiye sisteminde 1928.50 kg olarak hesaplanmıştır. Goblede üzüm üretim miktarının telli terbiyenin yarısı olduğu tespit edilmiştir. Bir dekara düşen ortalama üretim masrafının goblede 516.42 TL, telli terbiye sisteminde 866.96 TL olduğu tespit edilmiştir. Bir dekara düşen GSÜD, goble terbiye sistemi için 799.42 TL, telli terbiye sistemi için 2121.35 TL, hesaplanmıştır. Ortalama net kâr, bir dekar için goble ile üretimde 292.00 TL, telli terbiye ile üretimde 1263.39 TL olduğu saptanmıştır. Goble terbiye sisteminde oransal kar 1.57, telli terbiye sisteminde ise oransal kar 2.46, bulunmuştur. Çalışmanın sonucunda telli terbiye sisteminin, goble terbiye sistemine göre daha karlı olduğu ortaya konmuştur.

Babalık ve ark (2013) yürüttükleri çalışmada Isparta ili şartlarında Kober 5 BB anacında aşılı sofralık üzüm çeşitleri olan Kozak Beyazı, Hafızali, Italia çeşitlerinin üretiminde terbiye sistemlerinden uygun olanının belirlenmesi için sağlanmıştır. Bu amaçla Lenz Moser, Çift Kollu Kordon, Çift Kollu Guyot, terbiye sistemleri ve T+Çift Kollu Guyot uygulamasının asmada verim ve büyüme durumu ile üzüm kalitesi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada sonuçlar, Isparta şartlarında Hafızali, orta geççi Italia ve geççi Kozak beyazı çeşitleri için T+Çift Kollu Guyot uygulamasının ve Çift Kollu Guyot terbiye sisteminin ile en uygun sistemler olduğu ortaya konmuştur.

Yener ve Cebeci (2013), Manisa’nın Sarıgöl İlçesinde 129 bağ üreticisi ile anket yolu ile bir çalışma yapmışlardır. Elde edilen veriler yüzde hesaplamaları ve aritmetik ortalamalar değerlendirmişlerdir. Çalışma alanında Sultani çekirdeksiz üzüm üretiminin yoğun olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışma verilerine göre, üreticilerin çoğunluğunun 41 yaş ve üzeri olduğu eğitim seviyelerinin düşük olduğunu tespit edilmiştir. Bağcılık faaliyetinin bölgede genel olarak aile işletmeleri biçiminde olduğu görülmüştür. Bağların çoğunun yaşının ürün verebilecek yaşta olduğu tespit edilmiştir. Bağların tamamında kullanılan terbiye sisteminin yüksek terbiye sistemi olduğu görülmüştür. Toprak analizi yapanların oranının fazla, bitki analizi yapanların oranının ise az olduğu, genelde her yıl ticari gübre kullanılmakta olduğu, bölgede hormon ve zirai ilacın fazlaca kullanılmakta

olduğu saptanmıştır.

Kızılaslan ve Elmalı, (2012) çalışmalarında üzüm dekara veriminin 381.66 kg, üretim maliyetinin 78.77 TL, brüt üretim değerinin 232.81 TL, brüt karının 174.40 TL ve net karının 154.04 TL olduğunu belirlemişlerdir. Bir kilo üzümün maliyetinin

0.21 TL iken, satış fiyatının 0.61 TL olarak gerçekleştiğini ve bu durumda, üzüm üretiminde yapılan 1 TL tutarındaki gidere karşılık 2.96 TL kâr elde edildiğini bildirmişlerdir. Bu sonuçlara göre, üzüm üretiminin karlı bir faaliyet olduğunun söylenebileceğini bildirmişlerdir. Ayrıca üreticiler ve tüketiciler arasındaki arabulucuların, üreticilere kıyasla çok daha yüksek bir gelir sağladığını, aracının marjını % 77.05 olarak bulunduğunu ve üreticiler arasında olması gereken etkin bir organizasyonun sağlanması gerekmekte olduğunu belirtmişlerdir.

Özer (2007), çalışmasında, normallik testlerini güç performansları açısından mukayese etmiştir. Çalışmada, birinci tip hata ihtimalini %5 olarak almış ve farklı örnek büyüklüğünde similasyon ile karşılaştırma yapmıştır. Araştırmada, testin gücü açısından genel olarak Shapiro-Wilk testinin diğerlerinden iyi olduğunu saptamıştır.

Bahar ve ark.(2006), bağcılıkta son yıllarda ortaya çıkan bazı problemleri ele aldıkları ve bu problemlere çözüm aradıkları çalışmalarında bazı önerilerde bulunmuşlardır. Son yıllarda özelikle şaraplık başta olmak üzere üzüm fiyatlarında ki artış üreticileri bağcılığa teşvik etmeye başlamıştır. Bu durum başka tarım ürünleri üretimi yapan üreticilerinde dikkatini çekmiştir. Şarap üretimi yapan sanayiciler bağcılığa yönelmekte olup, bağcılık yapan üreticiler de bu konuda örgütlenme çalışmalarına önem vermişlerdir, entegre tesis kurarak her iki alanda da yeni girişimciler ortaya çıkmaya da başlamıştır. Şarapçılığın ve bağcılığın entegre olması yararlı ve önemli bir durumdur, fakat yine de bazı sorunları da beraberinde ortaya çıkarmaktadır. 2004 yılında elde edilen verilere göre ilk tesis masrafı dekarda 2500- 3500TL arasında (ilk 3 yıl) değişim göstermektedir. Bu

durum da gösteriyor ki, bağ kurmak yüksek bir maliyet istemektedir. Bu nedenlerle bağ kurum aşamasında hata yapmamaya dikkat edilmelidir. 40 ile 45 yıllık üretim sürecini etkileyecek bağ yatırımlarında oluşması muhtemel hataların milli servetimizde de yapacağı etkilere dikkat edilmelidir. Bu çalışmanın amacı bağcılıktaki ekonomik maliyetlerin ve maksimum karlılığı ortaya koymaktır.

Yılmaz, (2006)'ın yürüttüğü bir çalışmada, yapılan arkeolojik kazılara göre Anadolu'da bağcılık kültürünün M.Ö. 3500 yıllarına kadar uzandığı tespit edilmiştir. Türkiye'de 1200'ün üzerinde üzüm çeşidi olduğunu Türkiye'nin bağ konusunda alan olarak dördüncü üretim olarak da altıncı sırada olduğunu, aynı şekilde üzüm ihraç eden ülkeler arasında önemli bir yer işgal ettiğini ve Dünya kuru üzüm üretiminin % 35.9'unu Türkiye'nin tek başına gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Türkiye iklim, topografya ve toprak olarak bağcılığa uygun ender ülkelerden biri olduğunu, tabiatın bahşettiği avantajlara rağmen bağ alanlarının azaldığını, bazı Avrupa ülkelerinin sembolik bir alanda sembolik miktarda üzüm üretmesine rağmen üzüm ihracatı yapan ülkeler arasına girmeyi başardığını belirtmiştir. Ayrıca üzümün dünyada pazarı olan bir meyve olduğunu da bildirmiştir.

Aktaş, (2002), "Bağcılığın Türkiye Ekonomisindeki Yeri" adlı çalışmasına göre ülkemizde tarımın önemli alanlarında biride bağcılıktır. Bu sebeple, bugün ülkemizde hububat tarımından sonra, bağcılık kültüre alınan bitkiler içinde önemli yer almaktadır.

Ergenoğlu ve Tangolar (2000) bir çalışmalarında bağ ve bağcılık ile ilgili şunları vurgulamıştır: Asma tarımsal faaliyetler içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Bu nedenle ki yaklaşık 7500 yıldır asma Anadolu da kültüre alınmıştır. Bağcılık, her zaman toplumumuzda ekonomik ve toplumsal yaşamda önemli katkılarda bulunmuştur. Bağcılık ülkemizin farklı birçok yerinde sadece toplumun geçimi için değil Milli ekonomiye de önemli katma değer sağmıştır. Hem kuru üzüm hem de yaş olarak tüketilen ve şırasının farklı şekillerde işlenmesiyle elde edilen köfter, bastık, pestil, şarap, sirke, pekmez vb. ürünleri insanlar beslenmede

kullanılmaktadır. Bağ; sebze, tarla, meyve ve tarımı yapılamayan sırtlarda da kurulabildiği için buna benzer alanlarda yaşayan insanlar için önemli bir geçim kaynağıdır. Aynı zamanda erozyona oluşma ihtimali yüksek alanları erozyondan korumaktadır. Bağcılık aynı zamanda kurulduğu bölge de istihdam oluşturur.

Yıldırım ve Yardım, (2000), bağcılığın organik özellikleri nedeniyle Siirt ilindeki Aydınlar ilçesinde yürüttükleri bir çalışmalarında 62 çiftçiden anket yolu ile 1998 ve 1999 üretim dönemlerine ait veri toplamışlardır. İncelenen çiftliklerde gübreler ve böcek ilaçları gibi girdiler kullanılmamış olduğunu, tüm değişken maliyetlerin emek olduğunu ve her ne kadar brüt kar marjı tüm çiftlik gruplarında pozitif olsa da, brüt kar marjının, yıllar içindeki verim ve fiyat değişimlerinden dolayı büyük ölçüde dalgalanmakta olduğunu bildirmişlerdir.

Çelik ve ark.(1995) Asmanın toprak üstü organları olan kollar ve gövdenin, uzunluk ve yükseklik formunu ifade eden "terbiye sistemi"nin, su, toprak ve çeşit durumu ile iklim koşullarına göre olarak çeşitli şekillerde uygulanabilmekte olduğunu bildirmişlerdir.

Reynolds ve Wardlle (1994), çalışmalarında uygun bir terbiye sistemi ile bağlarda en iyi verim, bitki gelişiminin elde edilebileceği belirtilmişlerdir. Ayrıca uygun terbiye sistemleri ile hastalık ve zararlıların etkilerinin minimize edilebileceğini ve olumsuz hava koşullarının da etkisinin azaltılabileceğini bildirmişlerdir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmanın ana materyalini Şanlıurfa İlinde bağ üreticileri ile yüz yüze görüşülerek anket yolu ile elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırma Şanlıurfa İlinde kapama bağcılık yapılan tarım işletmelerinin tamamını kapsamaktadır. Bölgede bağcılık kapama bağ olarak değil de genellikle antepfıstığı veya zeytin bahçelerinde ara tarım şeklinde yürütülmektedir. Araştırmada, tarımsal istatistik kayıtlarında veya çiftçi kayıtlarında antepfıstığı veya zeytin olarak belirtilmiş olması nedeniyle üretici sayıları ve üretimle ile ilgili sağlıklı verilere ulaşılamamıştır. Araştırmanın ana amacı farklı terbiye sistemleri üzerine kurgulandığı için sadece kapama bağ tarımı yapan üreticilerle anket yapmak gerekmiş olup, bu üreticiler anket çalışmalarına başlamadan evvel saha çalışmaları ile tespit edilmiş ve belirlenen kapama bağ tarımı yapan işletmelerde tam sayım yapılmıştır. İşletmelerin tespiti ve çalışma ile ilgili diğer konularda Şanlıurfa ilinde bulunan kamu kuruluşlarından (Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Harran Üniversitesi Bahçe Bitkileri bölümü) ve bölgede faaliyette bulunan tarım danışmanlarından yardım alınmıştır.

Elde edilen veriler 2016-2017 üretim dönemine aittir. İncelenen tarım işletmelerinde muhasebe ve defter kayıtları tutulmadığı için üreticilerle anket çalışması yapılarak elde edilen veriler araştırmanın ana materyalini oluşturmuştur.

Araşırmada konu ve içerik ile ilgili olarak daha önce yapılmış çalışmaların sonuçlarından ve istatistik verilerden de ikincil veri olarak yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

Şanlıurfa İlinde kapama bağ tarımı yapan işletmeler ön saha çalışmaları ile tespit edilmiş olup 56 işletmede kapama bağ tarımı yapıldığı belirlenmiştir. Belirlenen işletmeler arasında 2 işletmenin çardak terbiye sistemi uyguladığı belirlenmiştir. Söz konusu 2 işletme kamu kurumlarındaki araştırma öncelikli üretim

söz konusu olduğundan dolayı bu 2 işletmeden sosyo-demografik yapı ve bağcılıkla ilgili brüt kar analizinde kullanılan veriler elde edilememiştir. Ancak bu 2 işletmedeki bağlarda üretimden sorumlu kişilere üretimi etkileyen faktörlerle ilgili anket soruları uygulanmıştır. Sosyo-demoğrafik yapı ve brüt kar analizinde 54, üretici davranışları ve üretimi etkileyen faktörler arasındaki analizlerde 56 anket değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere bilgisayar ortamında farklı istatistiki yöntemler uygulanmıştır. Frekans, ortalama, yüzde dağılım kullanılmıştır.

Çizelge 3.5. Anket Yapılan İşletmelerin İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	Anket sayısı	%
Bozova	10	17.86
Halfeti	5	8.93
Hilvan	36	64.29
Merkez	4	7.14
Siverek	1	1.79
Toplam	56	100.00

Araştırmanın ana kütlesi Şanlıurfa ilinde kapama bağcılık yaptığı tespit edilen işletmelerden oluşmaktadır. Çalışmada anket yapılan bazı işletmelerin birden fazla sayıda bağ parseline sahip oldukları ve bu parsellerin benzer özellikler gösterdiği (Toprak yapısı, sulama durumu, eğim, gübreleme, bağın yaşı, üzüm çeşidi vb) belirlenmiştir. Ayrıca aynı işletmenin birden fazla terbiye sistemine yer vermediği belirlenmiştir. Birden fazla parselde kapama bağ tarımı yürütülen işletmelerde, işletmenin ortalama bağ alanına en yakın olan parselin verileri kullanılmıştır.

Araştırmada incelenen işletmelerin önemli bir kısmının serpene ve goble terbiye sisteminde olması ve bunların miras yolu ile edinilmiş olması nedeniyle tesis masrafları ile ilgili verilerin elde edilememesi nedenleriyle yıllık bağ tarımsal faaliyeti sonuçları brüt kar üzerinden değerlendirilmiştir.

Goble terbiye sistemi; geleneksel terbiye sistemleri içerisinde yer alır. Ülkemizde en çok kullanılan terbiye sistemlerinden biridir. Gövde üzerinde 3-5 kol bulunur ve omcalar 30 cm- 100 cm yükseklikte taçlandırılır.

Serpene terbiye sistemi de goble terbiye sistemi gibi geleneksel terbiye sistemlerinden birisidir. Ülkemizde en çok Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kullanılır. 2- 3 çubuk ve 18 ile 20 gözden oluşur.

Ayrıca, değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları incelenirken değişkenlerdeki birim sayılar nedeniyle Shapiro Wilk's' den faydananılmıştır. Shapiro-Wilk sınaması nonparametrik bir normallik sınamasıdır. İlk kez 1965 yılında Samuel Shapiro ve Martin Wilk tarafından denenmiş ve yayınlanmıştır (Shapiro, S. S., and M. B. Wilk. 1965).

Gruplar arası farklılıklar ele alındığında değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumda Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda ise, gruplar arasında görülen anlamlı farkın kaynağını belirlemek için, Post-Hoc test istatistikleri uygulanmıştır. Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar ortaya konmuştur (Kayri, 2009; Erdogdu ve ark., 2013; Issı, 2019).

Çalışmada nominal değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik olarak Ki-kare testi uygulanmıştır. 2x2 tablolarda gözelerdeki beklenen değerlerin yeterli hacme sahip olmaması durumlarında Fisher's Exact Test kullanılmış olup (Dawson ve Trapp, 2001; Kılıç, 2016) RxC tablolarda ise Monte Carlo Simülasyonu yardımıyla Pearson Ki-Kare analizi uygulanmıştır.

Sonuçların değerlendirilmesinde güven aralığı %95 olarak kabul edilmiştir. Bu durumda, anlamlılık düzeyi 0.05 ten küçük olması durumunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu, aksi durumda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. İncelenen Bağcılık İşletmelerinin Sosyo-demografik Yapısı

Türkiye'de nüfus verilerine göre, 105 kişi/km^2 iken Şanlıurfa da bu sayı 106 kişi/km^2'dir. Türkiye'de iller arasında Şanlıurfa, nüfus yoğunluğu açısından 22. sırada yer almaktadır (TUİK, 2017).

İncelenen işletmelerde işletmecilerin ortalama yaşının 52.42 yıl olduğu ve işletmecilerin yaş aralığı 35-65 yıl arasında değişim gösterdiği belirlenmiştir (Çizelge 4.6). İşletmelerde işletmecilerin önemli bir kısmının orta yaşta olduğu söylenilebilir. Issı (2019), yaptığı bir çalışmada işletmecilerin %41.1'inin 38-51 yaş aralığında olduğunu belirlemiştir (Issı, 2019).

Çizelge 4.6. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde İşletmecinin Sosyo-Demoğrafik Özellikleri

	Ortalama yaş	Tarımsal faaliyette bulunma süresi (yıl)	Bağcılık faaliyetinde bulunma süresi (yıl)	Aile birey sayısı (kişi)	Yıllık Ortalama gelir (TL)
Min	35.00	15.00	15.00	2	20 000.00
Max	65.00	50.00	50.00	8	100 000.00
Ortalama	52.42	28.44	28.16	5.01	33 078.43

Araştırmada incelenen bağcılık işletmelerinde işletmecilerin önemli bir kısmının okuryazar (%25.00) ve ilkokul mezunu (%25.00) olduğu, %44.68'inin ise orta öğrenim düzeyinde tahsilli olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin ancak %1.79'unun yüksekokul-üniversitede mezunu olduğu ve halen okuryazar olmayan (%3.57) işletmecilerin olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde Üreticilerin Eğitim Durumu

Üreticinin Eğitimi	Kişi	%
Okuryazar değil	2	3.57
Okuryazar	14	25.00
İlkokul	14	25.00
Ortaokul	19	33.93
Lise	6	10.71
Yüksek okul - Üniversite	1	1.79
Toplam	54	100.00

Issı (2019), yaptığı bir çalışmada işletmecilerin %61'inin okuryazar ve ilkokul düzeyinde tahsilli ve %13'ünün halen okur-yazar olmadığını bildirmiştir (Issı, 2019). Şanlıurfa'da, okuma yazma bilen 6 yaş üzeri nüfusun payı %90.7'dir. Bu konuda Türkiye'de iller arasında 80. Sıradadır (TUİK, 2017).

İncelenen işletmelerde işletmecilerin önemli bir kısmının esas gelir kaynağının tarım olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin %81.49'u diğer tarımsal faaliyetlerinin yanısıra bağcılık yapmakta iken, %18.51'i sadece bağcılık üretim faaliyetinde bulunmaktadırlar (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. İncelenen Bağcılık İşletmelerinde Üreticilerin Gelir Durumu

Gelir kaynağı	Kişi	%
Sadece bağcılık	10	18.51
Diğer tarımsal faaliyetler+Bağcılık	44	81.49
Toplam	54	100.00

İncelenen işletmelerde işlenen arazilerin tamamının mülk arazilerden oluştuğu belirlenmiştir. İşletmelerde toplam işlenen arazi varlığının ortalama 32,64 da olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.9). Çakır ve ark. (2017)'nın daha önce yapmış oldukları bir çalışmada da işletmelerdeki bağ alanlarının önemli bir kısmının 30 dekar ve daha küçük araziler olduğu ve arazilerin de bağ tarımında bulunanların kendilerine ait olduğu, kira veya ortakçılığın olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.9. İncelenen İşletmelerde Arazi Kullanım Durumu (Da)

Arazi kullanım durumu	Ortalama (da)	%
Tarla bitkileri arazisi	4.41	13.11
Bağ arazisi	12.14	36.10
Antepfıstığı	16.04	47.69
Meyve arazisi	0.09	0.28
Diğer	0.95	2.81
Toplam İşlenen arazi varlığı (da)	33.63	100.00

İncelenen işletmelerdeki bağ arazilerinde ortalama parçalılık sayısının 1.18 parça olduğu belirlenmiştir.

Şanlıurfa ilinde 1858400 ha alanın %64.89'u tarım arazisi niteliğindedir. Bu alanın ancak % 8.84' ü meyveliklerden oluşmaktadır. İlde, tarla tarımına ayrılan alanların % 30'u sulanırken meyveliklerde bu oran oldukça düşüktür (% 1.21) (Anonim, 2017).

Araştırmada, incelenen işletmelerde işletme bazında tek bir çeşit üzümün üretildiği belirlenmiştir. İşletmelerin önemli bir kısmı (%55.56) Çiloreş ve %22.22'si ise horozkarası çeşidini üretmektedirler. Ayrıca incelenen bağcılık işletmelerinde var olan çeşidin değiştirilmesi yolu ile değil, yeni bağ kurularak Red Globe çeşidinin üretimine başlandığı belirlenmiştir (Çizelge 4.10). Üreticilerin Kızlar Tahtası olarak belirttiği çeşit esasen Çiloreş çeşidi olup, üreticiler arasında Kızlar Tahtası olarak da adlandırılmaktadır. Üreticilerin İslâhiye olarak adlandırdığı çeşidin ise esasen Horoz Karası çeşidi olduğu belirlenmiştir. Bu durumda araştırma alanında 4 çeşit üzüm üretiminin yapıldığı söylenilebilir.

Çizelge 4.10. İncelenen İşletmelerde Bağlarda Kullanılan Üzüm Çeşitleri

Çeşitler	İşletme sayısı	%
Çiloreş	30	55.56
Horozkarası	12	22.22
Azazi	7	12.96
İslâhiye	3	5.56
Kızlar tahtası	1	1.85
Red Globe	1	1.85
Toplam işletme sayısı	54	100.00

Araştırmada, işletmecilere son yıllarda bağlarında veya bağcılık üretim faaliyetinde yapmış oldukları değişiklikler sorulmuştur. İşletmelerin önemli bir kısmının (%87.04) bağlarında hiçbir değişiklik yapmadıkları belirlenmiştir. Bağcılıkla ilgili değişiklik yaptığını belirten %12.97'sinin ise yarıdan fazlası alanda azalmaya gitmiştir. İşletmelerin %5.56'sı terbiye sistemini değiştirmiştir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. İncelenen İşletmelerde Son Yıllarda Bağcılık Üretim Faaliyeti İle İlgili Yaptıkları Değişiklikler

Değişiklikler	Kişi	%
Alan azalttım	4	7.40
Terbiye sistemimi değiştirdim	3	5.56
Hiçbir değişiklik yapmadım	47	87.04
Toplam	54	100.00

İncelenen işletmelerin tamamı işletme bazında tek bir terbiye sistemi uygulamaktadır. Yani bir işletmede iki farklı terbiye sistemi yoktur ve işletmelerin birden fazla parselleri olsa dahi bu parsellerin hepsinde aynı terbiye sistemi kullanılmıştır. İşletmelerde bağlarda uygulanan terbiye sistemlerinin genel olarak serpene ve goble olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.12).

Araştırmada incelenen işletmelerin yarısı serpene terbiye sistemlerinde %44.44'ü ise goble terbiye sisteminde bağcılık üretim faaliyetinde bulunmaktadır (Çizelge 4.12).

Şanlıurfa'da üreticilerin bağcılık faaliyetlerini geleneksel yöntemlerle devam ettirmekte olduğu söylenilebilir.

Çizelge 4.12. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Terbiye Sistemleri

Terbiye sistemleri	İşletme sayısı	%
Serpene	27	50.00
Goble	24	44.44
Herek	2	3.71
Telli	1	1.85
Toplam	54	100.00

Bağlarda mevcut terbiye sistemini değiştirme ile ilgili düşüncelerinin olup olmadığı işletmecilere sorulmuş tamamı böyle bir değişikliğe gitmek istemediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma alanındaki üreticilerin bağcılık faaliyetini genel olarak hane içi ihtiyacı karşılama ve atadan kalan bir geleneği devam ettirme adına gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Üreticilerin tarımsal üretim faaliyetinin ve tarımsal gelirlerinin önemli bir kısmını antepfıstığı tarımı oluşturmaktadır. Dolayısıyla öncelikli olarak antepfıstığı tarımını geliştirmek için faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bağcılıkta ise modern bağcılık yöntemlerine geçmemektedirler. Bunun diğer bir nedeni ise bağcılıkta gençleştirme budamaları vb uygulamalarla bağların sürekliliğinin devam ettirilebilmesi olabilir.

İncelenen işletmelerin önemli bir kısmının (% 51.85) çevreye duyarlı üretim sistemlerinden olan İyi tarım uygulamalarında bulundukları ve iyi tarım uygulamalarının bağ alanlarından ziyade antepfıstığı tarımından dolayı yürütüldüğü belirlenmiştir. Çünkü iyi tarım uygulamalarında bulunan işletmeler aynı zamanda Antepfıstığı üreticisi olup esas gelir kaynağının da Antepfıstığı üretim faaliyeti olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerin %98.15'inde bağların işletmeci tarafından kurulmuş olmadığı, anaç ve fidan seçiminin de kendisi tarafından yapılmadığı ve miras yolu ile edinildiği belirlenmiştir.

İşletmelerin bağlarının ortalama 20.66 yaşında olduğu belirlenmiştir. Herek ve telli terbiye sistemlerine geçen işletmeler ise 2 yıldır bağlarını oluşturmuştur (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Terbiye Sistemlerinin Ortalama Yaşı (Yıl)

Terbiye sistemleri	Yaş (Yıl)
Serpene	21.53
Goble	21.64
Herek	2.00
Telli	2.00

4.2. Bağcılık Üretim Faaliyetinde Brüt Kar Analizi

Araştırmada, incelenen işletmelerde terbiye sistemlerine göre dekar başına değişken masraf unsurları ve brüt kar hesaplanmıştır (Çizelge 4.14). Araştırmada, tam sayım ile anket çalışması yapılmış olup Şanlıurfa İlinde sadece 1 işletmede telli terbiye sisteminin uygulandığı belirlenmiştir. İncelenen işletmeler arasında telli terbiye sistemindeki sözkonusu işletmenin değişken masraflarının diğer terbiye sistemlerini uygulayan işletmelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum telli terbiye sisteminde sulama ihtiyacının diğer terbiye sistemlerine göre daha fazla olması ve sulama maliyetininin olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca goble ve özellikle de telli terbiye sistemlerinde diğer terbiye sistemlerine göre ilaçlama masrafları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum brüt karı etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır (Çizelge 4.14). Benzer sonuçları bildiren Kandemir (2013), yürüttüğü bir çalışmada, telli terbiye sistemlerinin bağlarda hastalık etmenlerinin etkinliğini daha da artırdığını belirlemiştir (Kandemir, 2013). Sulamadan dolayı bağın nisbi neminin artması; mantar etmenlerinin (külleme, mildiyö vb) oluşmasına uygun ortamı sağlamaktadır.

Çizelge 4.14. İşletmelerin Terbiye Sistemlerine Göre Toplam Değişken Masrafları(TL/Da)

Değişken masraflar (TL/da)	Serpene	Goble	Herek	Telli Terbiye
Sulama	11.26	3.93	-	41.67
Ara Sürüm	54.50	91.94	36.10	50.00
Gübreleme	1.51	1.51	-	-
Kullanılan Gübre	2.48	1.51	-	20.00
İlaçlama	22.72	34.61	19.27	38.33
Kullanılan İlaç	37.87	45.34	17.07	133.33
Sulama	-	-	-	1 547.98
Budama	0.79	-	24.39	-
Hasat	12.65	36.12	31.22	37.50
Pazara Taşıma	32.05	40.30	24.39	125.00
Komisyon	124.5	183.53	-	250.00
Toplam	300.69	438.79	96.83	2 243.81

Araştırmada, en yüksek üzüm üretim miktarının telli terbiye sisteminde (2.000 kg/da) elde edildiği belirlenmiştir. Üzüm verimi bakımından telli terbiye sistemini sırasıyla goble (568.74 kg/da) ve serpene (427.70 kg/da) terbiye sistemleri izlemiştir. Herek terbiye sisteminde yer alan 2 işletmenin verimi oldukça düşük olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.15). Ancak sözkonusu işletmelerdeki herek sistemli bağların henüz yeni kurulmuş olduğu ve elde edilen ürünün nişane (işaret) olarak adlandırılan ilk ürün olduğu saptanmıştır.

Araştırmada, terbiye sistemlerine bağlı olarak, elde edilen ürünün pazar fiyatında önemli bir farklılığın olmadığı görülmekle birlikte, serpene terbiye sisteminde üretilen ürünün fiyatının diğer terbiye sistemlerindeki ürün fiyatından daha düşük olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.15). Bu durumda üzüm fiyatları üzerinde terbiye sistemlerinin önemli derecede bir etkisinin olmadığı, fiyatların piyasa koşullarına ve üzüm çeşidine bağlı olduğu söylenebilir. Nitekim, araştırmada, goble ve herek terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde Horoz Karası çeşidinin diğer çeşitlere göre daha yaygın olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada bacılık tarımsal faaliyetinin Brüt Kar analizi yapılmış olup sonuçlar Çizelge 4.15'de verilmiştir. Araştırmada brüt kar; işletmenin üzüm

üretim faaliyeti sonucu elde ettiği gayrisafi üretim değerinden üretim faaliyetinde kullanılan değişen masrafların çıkarılması ile bulunmuştur.

Çalışmada, terbiye sistemleri brüt kar bakımında karşılaştırıldığında, dekara en yüksek brüt karın telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmede (756.190 TL/da) olduğu belirlenmiştir. Dekara brüt kar bakımında telli terbiye sistemini sırasıyla goble (356.305 TL/da) ve serpene (227.758 TL/da) terbiye sistemi izlemiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. İşletmelerde Kullanılan Terbiye Sistemlerine Göre Brüt Kar Analizi (Tl/Da)

Brüt Kar Analizi	Serpene	Goble	Herek	Telli Terbiye
Üzüm Miktarı (kg/da)	427.70	568.74	171.43	2 000.00
Üzüm Fiyatı (TL/kg)	1.444	1.535	1.600	1.500
GSÜD (TL/da)	617.598	873.015	274.288	3 000.000
TDM (TL/da)	389.840	516.710	152.000	2 243.81
BRÜT KAR (TL/da)	**227.758**	**356.305**	**122.288**	**756.190**

İncelenen işletmelerde belirlenen brüt karda işletmeler arası faklılığın, öncelikle verim farklılığından, daha sonra ise dekara değişen masrafların faklılığından kaynaklandığı söylenilebilir.

4.3. Bağcılık Üretim Faaliyetinde Terbiye sistemleri ile Nominal Değişkenler arasındaki İlişki

Çalışmada nominal değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik olarak Ki-kare testi uygulanmıştır. 2x2 tablolarda gözelerdeki beklenen değerlerin yeterli hacme sahip olmaması durumlarında Fisher's Exact Test kullanılmış olup (Dawson ve Trapp, 2001; Kılıç, 2016) RxC tablolarda ise Monte Carlo Simülasyonu yardımıyla Pearson Ki-Kare analizi uygulanmıştır.

Çalışmada, %1 hata marjında son 3 yıl içinde üzüm üretimi ile ilgili bir değişiklik yapma durumu ile terbiye sistemleri arasında, ve yeşil budama yapma durumu ile terbiye sistemleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Ayrıca, %5 hata marjında sulama yapma durumu ile terbiye sistemleri arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Çizelge 16). Çardak terbiye sistemi kullananların tamamının son 3 yılda değişiklik yapmadığı, goble terbiye sistemi kullananların %95.83'ünün son 3 yılda değişiklik yapmadığı, herek terbiye sistemi kullananların tamamının üzüm üretiminde değişiklik yaptığı, serpene terbiye sistemi kullananların %88.89'unun son 3 yılda değişiklik yapmadığı ve telli terbiye sistemi kullananların tamamının son 3 yılda üzüm üretiminde değişiklik yaptığı görülmektedir.

Çardak terbiye sistemi kullananların tamamının sulama yapmadığı, Goble terbiye sistemi kullananların %91.67' sinin sulama yapmadığı, Herek terbiye sistemi kullananların tamamının sulama yapmadığı, Serpene terbiye sistemi kullananların %66.68' sinin sulama yapmadığı ve telli terbiye sistemi kullananların tamamının sulama yaptığı görülmektedir. Çardak terbiye sistemi kullananların tamamının yeşil budama yapmadığı, Goble terbiye sistemi kullananların tamamının yeşil budama yapmadığı, Herek terbiye sistemi kullananların tamamının yeşil budama yapmadığı, Serpene terbiye sistemi kullananların %77.78' inin yeşil budama yapmadığı ve telli terbiye sistemi kullananların tamamının yeşil budama yaptığı görülmektedir. Ayrıca, %10 hata marjında topraktan gübreleme ile terbiye sistemleri arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Çizelge 4.16).

Araştırmada, bağın toprak yapısı, anaç seçimi öncesi toprak analizi yaptırma durumu ve terbiye sisteminin değiştirmeyi düşünme ile terbiye sistemi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. İncelenen İşletmelerde Bazı Değişkenlerle Terbiye Sistemi Arasındaki İlişkiye Dair Ki-Kare Testi Sonuçları

		Terbiye Sistemi												Ki-Kare Analizi	
		Çardak		Goble		Herek		Serpene		Telli Terbiye		toplam			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	Ki-Kare	p
Son 3 yılda üzüm üretiminizle ilgili bir değişiklik yaptınız mı?	Evet	0	0	1	4,17	2	100	3	11,11	1	100	7	12,5	*	0,003
	Hayır	2	100	23	95,83	0	0	24	88,89	0	0	49	87,5		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Bağın toprak yapısı nedir ?	Kır	1	50	17	70,83	2	100	19	70,37	1	100	40	71,43	*	0,964
	Kır taban	1	50	6	25	0	0	8	29,63	0	0	15	26,79		
	Taban	0	0	1	4,17	0	0	0	0	0	0	1	1,79		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Anaç seçiminden önce toprak tahlili yaptırdınız mı?	Evet	0	0	0	0	0	0	1	3,7	0	0	1	1,79	*	0,969
	Hayır	2	100	24	100	2	100	26	96,3	1	100	55	98,21		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Bağda, mevcut terbiye sisteminizi değiştirmeyi düşünür müsünüz ?	Evet	0	0	0	0	0	0	1	3,7	0	0	1	1,79	*	0,959
	Hayır	2	100	24	100	2	100	26	96,3	1	100	55	98,21		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Yeşil budama yapıyor musunuz ?	Evet	0	0	0	0	0	0	6	22,22	1	100	7	12,5	*	0,005
	Hayır	2	100	24	100	2	100	21	77,78	0	0	49	87,5		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Toprak İşleme yapıyor musunuz ?	Evet	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100	-	-
	Hayır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Topraktan gübreleme yapıyor musunuz ?	Evet	1	50	1	4,17	0	0	4	14,81	1	100	7	12,5	*	0,066
	Hayır	1	50	23	95,83	2	100	23	85,19	0	0	49	87,5		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Yapraktan gübreleme yapıyor musunuz?	Evet	0	0	0	0	0	0	1	3,7	0	0	1	1,79	*	0,354
	Hayır	2	100	24	100	2	100	26	96,3	1	100	55	98,21		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		
Sulama yapıyor musunuz?	Evet	0	0	2	8,33	0	0	9	33,33	1	100	12	21,43	*	0,036
	Hayır	2	100	22	91,67	2	100	18	66,67	0	0	44	78,57		
	Toplam	2	100	24	100	2	100	27	100	1	100	56	100		

*monte carlo simulasyonu uygulanmıştır. Ki-Kare testi uygulanamaz.

4.3.1. Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile iklimsel olaylar arasındaki ilişki

Araştırmada, üretimi etkileyen iklimsel olaylardan yetersiz yağış, aşırı yağış, dolu, don, fırtına ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı

bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05) (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17 Üretimi Etkileyen İklimsel Olaylar ile Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Üretimi etkileyen İklimsel olaylar		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med.	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	ikili karş.
Yetersiz yağış	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.2	1	1	2	0.45	22.5	1.176	0.555	-
	Goble	24	2	1	1	5	1.38	29.92			
	Serpene	27	1.93	1	1	5	1.44	28.35			
	Toplam	56	1.89	1	1	5	1.36				
Aşırı yağış	Çardak, Herek, Telli Terbiye	5	2.4	3	1	3	0.89	18.6	3.107	0.212	-
	Goble	24	3	3	1	5	1.22	27.44			
	Serpene	27	3.3	3	1	5	1.17	31.28			
	Toplam	56	3.09	3	1	5	1.18				
Dolu	Çardak, Herek, Telli Terbiye	5	3	4	1	4	1.41	22.9	0.745	0.689	-
	Goble	24	3.54	4	1	5	1.1	28.9			
	Serpene	27	3.63	4	1	5	1.01	29.19			
	Toplam	56	3.54	4	1	5	1.08				
Don	Çardak, Herek, Telli Terbiye	5	3	2	1	5	1.87	24.5	0.355	0.837	-
	Goble	24	3.42	3.5	1	5	1.47	28.79			
	Serpene	27	3.48	4	1	5	1.25	28.98			
	Toplam	56	3.41	4	1	5	1.39				
Fırtına	Çardak, Hereke, Telli Terbiye	5	2.8	2	1	5	1.64	23.9	0.49	0.783	-
	Goble	24	3.21	3	1	5	1.44	28.94			
	Serpene	27	3.19	2	1	5	1.44	28.96			
	Toplam	56	3.16	2.5	1	5	1.44				

432. Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile risk kaynakları arasındaki ilişki

Araştırmada, üretimi etkileyen diğer risk kaynaklarından girdi fiyatlarının yüksekliği ve verimdeki değişmeler ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (p>0.05) (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Üretimi Etkileyen Risk Kaynakları ile Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Üretiminizi etkileyen diğer risk kaynakları		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	İkili karş.
Girdi fiyatlarının yüksekliği	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.2	1	1	2	0.45	22.2	1.594	0.451	-
	Goble	24	1.83	1	1	5	1.37	27.63			
	Serpene	27	2.04	1	1	5	1.43	30.44			
	Toplam	56	1.88	1	1	5	1.35				
Ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2	2	1	3	0.71	13.2	7.413	0.025	1--3
	Goble	24	2.88	3	1	5	1.03	26.88			
	Serpene	27	3.3	3	1	5	1.14	32.78			
	Toplam	56	3	3	1	5	1.11				
Verim değişmeleri	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2.8	3	1	5	1.48	27.3	0.091	0.956	-
	Goble	24	3	3	1	5	1.32	29.19			
	Serpene	27	2.93	3	1	5	1.41	28.11			
	Toplam	56	2.95	3	1	5	1.35				
Kültürel işlem hataları	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3	2	1	5	1.87	25.6	0.655	0.721	-
	Goble	24	3.5	4	1	5	1.35	30.4			
	Serpene	27	3,26	4	1	5	1.29	27.35			
	Toplam	56	3.34	4	1	5	1.35				
Örgütlenme eksikliği	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.2	4	1	5	1.64	19.9	2.15	0.341	-
	Goble	24	3.92	4	1	5	1.28	27.88			
	Serpene	27	4.19	4	1	5	1.04	30.65			
	Toplam	56	3.98	4	1	5	1.21				
Bölgenin ekolojik koşulları	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.4	4	1	5	1.82	21.5	1.716	0.424	-
	Goble	24	4.04	5	1	5	1.37	27.77			
	Serpene	27	4.37	5	1	5	1.04	30.44			
	Toplam	56	4.14	5	1	5	1.27				

Araştırmada, kültürel işlem hataları, örgütlenme eksikliği ve bölgenin ekolojik koşulları ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.18).

Üretimi etkileyen diğer risk kaynaklarından ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Çardak, Herek ve Telli terbiye sistemi kullanan üreticilerin ürün fiyatındaki dalgalanmalara verdiği puanlar serpene terbiye sistemi kullanan çiftçilere göre anlamlı derecede düşüktür (Çizelge 4.18).

4.3.3. Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile hastalıkları arasındaki ilişki

Araştırmada işletmelerde bağ hastalıkları ile terbiye sistemleri arasındaki ilişkinin anlamlılığı test edilmiştir. Bağlarda yaygın olarak karşılaşılan bağ hastalıklarından olan ölükol, külleme, mildiyö, bağ kanseri ve kav ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.19).

Çalışmada, bağlarda yaygın olarak karşılaşılan bağ hastalıklarından botryis ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Çardak, herek ve telli terbiye sistemi kullanan çiftçilerin botryis hastalığı puanları, goble ve serpene terbiye sistemi kullanan çiftçilerin botryis hastalık puanlarına göre anlamlı derecede düşüktür (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Yaygın Olarak Karşılaşılan Bağ Hastalıkları İle Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Yaygın olarak karşılaşılan bağ hastalıkları		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	ikili karş.
Ölükol	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2.4	3	1	3	0.89	33.8	2.512	0.285	-
	Goble	24	1.96	2	1	5	1.16	24.81			
	Serpene	27	2.37	2	1	5	1.28	30.8			
	Toplam	56	2. 2	2	1	5	1.2				
Mildiyö	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.6	2	1	2	0.55	15.7	3.77	0.152	-
	Goble	24	2.46	3	1	5	0.98	30.13			
	Serpene	27	2.56	2	1	5	1.28	29.43			
	Toplam	56	2.43	2	1	5	1.13				
Külleme	Çardak,Herek Telli Terbiye	5	2.2	2	1	5	1.64	21.9	1.084	0.582	-
	Goble	24	2.54	3	1	5	1.06	29.92			
	Serpene	27	2.52	2	1	5	1.25	28.46			
	Toplam	56	2.5	2	1	5	1.19				
Botryis	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2	2	1	3	1	9.3	9.878	0.007	1-2 1-3
	Goble	24	4.25	5	1	5	1.26	32.13			
	Serpene	27	3.96	5	1	5	1.37	28.83			
	Toplam	56	3.91	5	1	5	1.42				
Bağ kanseri	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.2	4	1	5	1.64	22.7	0.89	0.641	-
	Goble	24	3.75	4	1	5	1.33	28.23			
	Serpene	27	3.81	4	1	5	1.39	29.81			
	Toplam	56	3.73	4	1	5	1.37				
Kav	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.4	4	1	5	1.82	27.5	0.33	0.984	-
	Goble	24	3.71	4	1	5	1.33	28.83			
	Serpene	27	3.7	4	1	5	1.23	28.39			
	Toplam	56	3.68	4	1	5	1.31				

4.3.4. Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile zararlıları arasındaki ilişki

Araştırmada bağlarda yaygın olarak karşılaşılan bağ zararlarından salkım güvesi, kırmızı örümcek, bağ uyuzu ve unlu bit ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Yaygın Olarak Karşılaşılan Bağ Zararları ile Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Yaygın olarak karşılaşılan bağ zararlıları		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	İkili karş.
Salkım güvesi	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.4	1	1	2	0.55	23.9			
	Goble	24	1.67	2	1	4	0.7	29.31	0.574	0.751	-
	Serpene	27	1.7	2	1	4	0.87	28.63			
	Toplam	56	1.66	2	1	4	0.77				
Kırmızı örümcek	Çardak,Herek Telli Terbiye	5	3	3	1	4	1.22	36			
	Goble	24	2.58	3	1	4	1.10	29.98	2.133	0.344	-
	Serpene	27	2.3	2	1	4	1.07	25.8			
	Toplam	56	2.48	2	1	4	1.1				
Bağ uyuzu	Çardak,Herek Telli Terbiye	5	3	3	2	4	1	31.6			
	Goble	24	2.67	3	1	4	1.13	27.42	0.33	0.848	-
	Serpene	27	2.78	3	1	4	1.09	28.89			
	Toplam	56	2.75	3	1	4	1.08				
Unlu bit	Çardak,Herek Telli Terbiye	5	2.4	3	1	3	0.89	17.4			
	Goble	24	3.04	3	1	4	1.04	29.02	2.94	0.23	-
	Serpene	27	3.15	3	1	4	0.91	30.09			
	Toplam	56	3.04	3	1	4	0.97				

Tüm tarımsal ürünlerde olduğu gibi, kalite ürünün fiyatı üzerinde ve dolayısıyla brüt kar üzerinde önemli bir faktördür. Bağcılıkta üzüm kalitesinde karşılaşılan problemlerden, yeterli şeker birikiminin sağlanmaması, renklenmede sorun yaşama ve salkım ucunda kurumalar ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.21).

4.3.5. Bağcılık üretim faaliyetinde farklı terbiye sistemleri ile meyve kalitesinde arasındaki ilişki

Araştırmada üzüm kalitesinde karşılaşılan problemlerden, tanelerde çatlama olması ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$) Çizelge 4.21). Çardak, herek ve telli terbiye sistemine sahip çiftçilerin ürettikleri üzümün tanelerinde çatlama olması, goble ve serpene terbiye sistemi kullanan çiftçilerin tanelerinde çatlama olması puanlarına göre anlamlı derecede düşüktür.

Üzüm kalitesinde karşılaşılan problemlerden, hastalıklar ve zararlılardan kaynaklanan salkım çürümeleri ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$) (Çizelge 4.21). Goble terbiye sistemi kullanan çiftçilerin bu puanları, serpene terbiye sistemi kullanan çiftçilerin puanlarına göre anlamlı derecede yüksektir.

Çizelge 4.21. Meyve Kalitesinde Karşılaşılan Problemler ile Terbiye Sistemi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Problemler		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	İkili karş.
Yeterli şeker birikiminin sağlanamaması	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.2	4	1	5	1.64	26	0.157	0.925	-
	Goble	24	3.71	3,5	3	5	0.81	28.98			
	Serpene	27	3.59	4	1	5	0.89	28.54			
	Toplam	56	3.61	4	1	5	0.93				
Renklenme sorunu yaşanması	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.4	4	1	5	1.82	23.7	1.727	0.422	-
	Goble	24	4.25	4,5	2	5	0.9	31.46			
	Serpene	27	3.89	4	1	5	1.12	26.76			
	Toplam	56	4	4	1	5	1.11				
Tanelerde çatlama olması	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2.4	3	1	3	0.89	10	7.77	0.021	1-2 1-3
	Goble	24	3.83	4	1	5	0.96	29.77			
	Serpene	27	3.89	4	1	5	1.09	30.8			
	Toplam	56	3.73	4	1	5	1.09				
Salkım çürümeleri	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.8	2	1	2	0.45	28.3	6.938	0.031	2-3
	Goble	24	2.25	2	1	5	1.03	33.75			
	Serpene	27	1.63	2	1	2	0.49	23.87			
	Toplam	56	1.91	2	1	5	0.82				
Salkım ucunda kurumalar	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	1.2	1	1	2	0.45	24.1	0.48	0.723	-
	Goble	24	1.75	1	1	5	1.26	29.48			
	Serpene	27	1.37	1	1	2	0.49	28.44			
	Toplam	56	1.52	1	1	5	0.91				

4.3.6. Farklı terbiye sistemleri ile bağcılığı geliştirme ile ilgili öneriler arasındaki ilişki

Araştırmada, üzüm üretiminin geliştirilmesine yönelik uygulamalardan, çeşit değişikliği, terbiye sistemi değişikliği, sözleşmeli üretime geçilmesi, organik üretime geçilmesi, üreticilerin örgütlenmesi ve bağ turizmine yönelik

yatırımların yapılması ile terbiye sistemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (p>0.05) (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Üzüm üretiminin geliştirilmesine yönelik yapılması gereken yöntemler ile terbiye sistemi arasındaki farklılığa ilişkin kruskal wallis h testi sonucu

Gelecek yıllarda üzüm üretiminin geliştirilmesine yönelik yapılması gerekenler		Terbiye Sistemi						Kruskal Wallis H Testi			
		n	Mean	Med	Min	Max	ss	Sıra Ort	h	p	Ikili karş.
Çeşit değişikliği	Çardak, Herek, Telli Terbiye	5	2.2	2	1	3	0.84	17.6	3.783	0.151	-
	Goble	24	3.25	3,5	1	5	1.48	32.1			
	Serpene	27	2.89	3	1	4	1.09	27.31			
	Toplam	56	2.98	3	1	5	1.27				
Terbiye sistemi değişikliği	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	2.8	3	1	5	1.79	28.1	0.163	0.922	-
	Goble	24	2.75	3	1	5	0.99	27.6			
	Serpene	27	2.93	3	1	5	1.3	29.37			
	Toplam	56	2.84	3	1	5	1.2				
Sözleşmeli üretime geçilmesi	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3.4	3	2	5	1.14	37.1	1.619	0.445	-
	Goble	24	2.71	2	1	5	1.55	27.85			
	Serpene	27	2.63	2	1	5	1.42	27.48			
	Toplam	56	2.73	2	1	5	1.45				
Organik üretime geçilmesi	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3	3	1	4	1.22	26.1	2.181	0.336	-
	Goble	24	3.04	3	1	5	1.3	25.4			
	Serpene	27	3.44	4	1	5	0.85	31.7			
	Toplam	56	3.23	3	1	5	1.1				
Üreticilerin örgütlenmesi	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	4	4	3	5	1	31.5	0.443	0.801	-
	Goble	24	3.54	4	1	5	1.28	27.06			
	Serpene	27	3.7	4	1	5	1.3	29.22			
	Toplam	56	3.66	4	1	5	1.25				
Bağ turizmine yönelik yatırımların yapılması	Çardak, Herek Telli Terbiye	5	3	3	3	3	0	28	0.163	0.922	-
	Goble	24	3.04	3	3	4	0.2	29.08			
	Serpene	27	2.96	3	1	5	0.76	28.07			
	Toplam	56	3	3	1	5	0.54				

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

İncelenen işletmelerin önemli bir kısmı bağ tarımsal faaliyetinin yanında Antepfıstığı tarımsal faliyetini yürüttüğü ve fıstık alanlarında da ara tarım olarak bağcılık yaptığı belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde işletmecilerin ortalama 52.42 yaşında olduğu, tarımsal üretim faaliyetinde ortalama 28.44 yıl ve benzer şekilde bağcılıkta ortalama 28.16 yıllık bir tecrübelerinin olduğu saptanmıştır. İşletmelerde aile birey sayısının ortalama 5.01 kişi olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada bağ tarımı yapan işletmecilerin önemli bir kısmının (%50) okuryazar (%25) ve ilkokul (%25) düzeyinde, % 33.93^ünün ise ortaokul düzeyinde eğitimli olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerin arazi genişliği bakımında küçük tarım işletmeleri olduğu ve işlenen arazilerin tamamının mülk arazilerden oluştuğu İşletmelerin tarım arazisi genişliği ortalama 33.63 da olup işletme arazisinin önemli bir kısmında Antepfıstığı tarımı (%47.69) yaparken %36.10'unda bağ tarımı yapmaktadırlar.

Araştırmada işletmelerin %18.51'inin sadece bağcılık faaliyetinden tarımsal gelir elde ettikleri ve %81.49'unun bağcılığın yanısıra diğer tarımsal faaliyetlerden de gelir elde ettikleri saptanmış olup Antepfıstığı tarımının en önemli tarımsal gelir kaynağı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, incelenen işletmelerde araştırma alanında 4 çeşit üzüm üretiminin yapıldığı saptanmıştır. Ancak işletme bazında tek bir çeşit üzümün üretildiği belirlenmiştir. İşletmelerin önemli bir kısmı (%55.56) Çiloreş ve %22.22'si ise horozkarası çeşidini üretmektedirler. Ayrıca incelenen bağcılık işletmelerinde var olan çeşidin değiştirilmesi yolu ile değil, yeni bağ kurularak Red Globe çeşidinin üretimine başlandığı belirlenmiştir.

Araştırmada, işletmecilerin önemli bir kısmının (%87.04) bağcılık üretim faaliyetleri ile ilgili herhangi bir değişiklik yapmadıkları ve %7.40'ında ise dikili bağ alanlarının daraldığı belirlenmiştir.

2017 yılında GDHB tarafından açıklanan verilere göre Şanlıurfa da Antepfıstığının dekara olan üretim masrafı 300.61TL olarak hesaplanmıştır. Bu değer bağcılıkta Serpene terbiye sisteminde 389.84TL, goblede 516.71TL, herekte 152.00TL, telli terbiye de 2 242.81TL olarak hesaplamıştır. Antepfıstığında brüt kar 1610.90TL olarak belirtilmiş olup brüt kar bağcılıkta; serpene terbiye sisteminde 227.758TL, goblede 356.305 TL, herekte 122.288TL, telli terbiye sisteminde ise 756.190TL olarak hesaplanmıştır.

Ara tarım bağcılığın yapıldığı işletmelerde ise antepfıstığı 15 yaşında verim vermeye başlar. Antepfıstıkları 20 yaşına geldiğinde ara tarım bağların söküldüğü belirlenmiştir. Bunun nedeni hastalık ve zararlılar bakımından iki üretim faaliyetinin olumsuz etkilenmesi ve iki üretim faaliyetinde de verimin düşmesi olarak belirlenmiştir.

Bölgede kapama bağların azalmasının en önemli nedini ise floksera ve kök çürüklüğüdür. Bu araştırmada da hastalık ve zararlılar ile ilgili bulgular anlamlı çıkmıştır. Çalışmada üreticilerin sahip oldukları bağlardaki anaç ile ilgili bir bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Kök çürüklüğüne dayanıklı anaç seçiminde uzmanların desteğine ve bağlarda anaç değişikliği ile ilgili devlet desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

Bağcılığın bölgede genel anlamda tek başına bir tarımsal faaliyet olmadığı belirlenmiştir. Bölgedeki kapama bağlar miras yoluyla elde edilmiştir. Yeniden kapama bağ oluşturma durumu yoktur. Araştırma alanında bağcılığın Antepfıstığı üretimi yapılan alanlarda ara tarım olarak yapılabilmesi nedeniyle farklı terbiye sistemleri kullanımı gerçekleşmemektedir. Araştırma alanında Antepfıstığı'nın dakara olan verimi ve ekonomik getirisi daha yüksektir bu nedenle de üreticiler üzüm üretimi, yerine fıstık üretimine yönelmişlerdir ve bu nedenle birçok kapama bağ sökülüp bu alanlarda Antepfıstığı üretimine geçilmiştir.

Bölgede en yüksek brüt karın telli terbiye esisteminde elde edildiği belirlenmiştir. Brüt kar bakımında telli terbiye sistemini takiben 2. sırada goble terbiye sistemi gelmektedir. Ancak telli terbiye sisteminden elde edilen brüt kar goble terbiye sisteminin brüt karının 2 katı kadar iken, değişen masraflar açısından karşılaştırıldığında telli terbiye sisteminde oluşan değişen masraflar goble terbiye sisteminin değişen masraflarının 4 katından fazladır. Nisbi karı en yüksek olan herek terbiye sisteminin (N.K.=1,80) en düşük brüt kara sahip olması, nisbi karın goble terbiye sisteminde (N.K.=1,69), telli terbiye sisteminden (N.K.= 1,33) daha yüksek olması, diğer yüksek terbiye sistemlerinde (herek, telli terbiye, çardak) tane çatlamaları dolayısıyla üzüm kalitesindeki düşüşlerin goble sisteminde yaşanmaması, telli terbiye sisteminde sulamaya ve dolayısıyla sulama altyapısına ihtiyaç olması ve ilaçlama maliyetlerinin yüksekliği gibi nedenlerden dolayı, telli terbiye sisteminin brüt karı oldukça yüksek olmasına rağmen bu çalışma sonucunda bölge için goble terbiye sisteminin daha uygun olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

AKŞİT, İ., 1981. Hititler. Türkiye'nin Tarih Hazineleri Orta Anadolu Uygarlığı, Sandoz yayınları:2, 160 s.

AKTAŞ, E., 2002. Bağcılığın Türkiye Ekonomisindeki Yeri. Köy Hizmetleri Tarsus Araştırma Enstitüsü - 2002, İçel. (s.16-22)

ALSANCAK, S.B., PEŞKİRCİOĞLU, M., TORUNLAR, H., ÖZAYDIN, K.A., MERMER, A., KADER, S., TUĞAÇ, M.G., AYDOĞMUŞ, O., EMEKLİER, Y., YILDIRIM, Y.E. ve KODAL, S., 2015. Türkiye'de Üzüm (Vitis spp.) Yetiştirmeye Uygun Potansiyel Alanların Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Teknikleri Kullanılarak İklim ve Topoğrafya Faktörlerine Göre Belirlenmesi. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2015, 24 (1):56-64 Araştırma Makalesi (Research Article). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/118775 (ErişimTarihi:22.10.2019)

ALLEWELDT, G., 1997. Genetics of Grapevine Breeding. Prog Bot 58: 441–454.

ANONİM, 2003. Üzüm Çalısma Grubu Raporu. Türkiye Ziraat Odaları Birligi (TZOB),http://www.tzob.org.tr/tzob_web/rapor.htm; (ErişimTarihi10.08.2019) (01.03.2008).

ARROYO-GARCİA, R., RUİZ-GARCİA, L., BOLLİNG, L., 2006. Multiple origins of cultivated grapevine (Vitis vinifera L. ssp. sativa) based on chloroplast DNA polymorphisms. Mol. Ecol. 15: 3707–3714.

BABALIK, Z., ÇETİN, E.S., HALLAÇ, F.T., GÖKTÜRK, B.N., 2013. Isparta Koşullarında Bazı Sofralık Üzüm Çeşitleri İçin En Uygun Terbiye Şekillerinin Belirlenmesi. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (Tarım Sempozyumu Özel Sayısı), 6(1), 101-106.

BAHAR, E., KORKUTAL, Ġ., ve KÖK, D., 2006. Türkiye'de Bağcılığın Son Yıllardaki Gelişiminde Görülen Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Trakya Üniversitesi, Cilt 7, Sayı, 1,(s.65-69)

BEKİŞLİ, M.İ., BİLGİÇ, C. ve GÜRSÖZ, S., 2015. Şanlıurfa İli Bağ Alanlarının Mevcut Durumu ve Sulama Sistemlerinin Değerlendirilmesi. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi-A, 27: 562-565.

CANGİ, R., KAYA, C., KILIÇ, D. ve YILDIZ, M., 2005. Tokat Yöresinde Salamuralık Asma Yaprak Üretimi, Hasat ve işlemede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Türkiye VI. Bağcılık Sempozyumu, 19-23 Eylül, 2005, Tekirdağ :632-640

CANGİ, S.Ö., CANGİ, R. ve ORUÇİ E., 2017. Salamuralık Asma Yaprak Üreticilerinin Tarım Sigortasına Yaklaşımları: Tokat İli Örneği. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(12): 1640-1650, 2017.

ÇAKILCIOĞLU, K., 2014. Elazığ İlinde Bağcılık, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, s:23-64.

ÇAKIR, A., ODABAŞIOĞLU, M. İ., İŞLEK, F., ALANKO, M., 2017. Diyarbakır İli Dicle İlçesi Bağcılığının Mevcut Durumu, Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri. ALATARIM, 2017, 16 (2): 37-46.

ÇELİK, H., AĞAOĞLU, S., FİDAN, Y., MARASALI, B., SÖYLEMEZOĞLU, G., 1998. Genel Bağcılık, ISBN 975-96656-0-3, Ankara, s:13.

ÇELİK, H., MARASALI, B., SÖYLEMEZOĞLU, G., GÖKTÜRK, N., AĞAOĞLU, Y.S., FİDAN, Y., 1995. Hasandede üzüm çeşidinde farklı terbiye şekli ve gövde yüksekliğinin gelişme, verim ve kalite üzerine etkileri. Türkiye II.

Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Cilt II, 475-479.
ÇELİKER, A.S., 2000. Türkiye'de Tarım. Tutibay Yayınları, Ankara,392 s.
DAWSON, B., TRAPP, R.G., 2001. Research Questions about Two Separate or Independent Groups. Basic & Clinical Biostatistics. Lange Medical Books, 3rd Edition, 2001;148-50.
DOĞAN, A., 1996. Aşılı asma fidanı üretiminde IBA (Indol Butirik Asit) NAA (Naftalen Asetik Asit) ve plastik malç uygulamalarının fidan randıman ve kalitesine etkileri üzerine bir araştırma. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Van,s:45-85
ERDOGDU, A., SİPAHİOGLU, N.T., ERGİNÖZ, E., APAYDIN, B., SİPAHİOGLU, F., 2013. Stapler hemoroidektominin yaşam kalitesine etkisinin SF-36 ölçegi ile degerlendirilmesi.UlusalCerrahiDergisi,2013;29:59-62, DOI:10.5152/UCD.2013.37.
ERGENOĞLU, F., TANGOLAR, S., 2000. Bağcılık İçin Pratik Bilgiler. TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. TARP, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları. Adana. Sayfa:1- 20
ISSI, S., 2019. Pamuk Üreticilerinin Tarım Politikaları Karşısındaki Tutum ve Algıları: Şanlıurfa Örneği. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa. Sayfa:24,
KANDEMİR, Z.H., 2013. Halfeti Yöresinde Bağcılıkta Geleneksel Olarak Kullanılan Goble Ve Serpene Terbiye Sistemlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa S:48
KAYRİ, M., 2009. Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(1), 51-64.
KILIÇ, S., 2016. Ki-Kare Testi. Journal of Mood Disorders, Eylül, 2016 - DOI: 10.5455/jmood.20160803110534 (search.ebscohost.com.) (Erişim tarihi: 22.10.2019)
KIZILASLAN, H., ELMALI, Ö., 2012. Grape Production Costs and Marketing Margins in Turkey (The Example from Tokat Province). Journal of New Results in Science 1 (2012) 26-32. Gaziosmanpaşa University, Graduate School of Natural and Applied Science, ISSN:1304-7981.
KİRACI, M.A., KIRAN, T., SOLAK, E., DOĞU, K., ALTINTAŞ, A., 2014. Trakya'da Yer Alan Bağcılık İşletmelerinde Ürün Sigortası Uygulamalarına Yönelik Üreticilerin Yaklaşımları, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Trakya University Journal of Natural Sciences, 15(1): 9-15, 2014 ISSN 2147–0294
NAZLI, C., 2007. Üzüm. Tarımsal Ekonomi Arastırma Enstitüsü
http://www.aeri.org.tr/default.asp?sid=0&sayfa=aeriyayinlar&kategori=4; (Erişim Tarihi:15.08.2019) (01.03.2008).

ORAMAN, M, N,,1972, Bağcılık Tekniği II, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Yayınları: 470, Ders Kitabı No: 162, 402 s.

ÖZER, A., 2007. Normallik Testlerinin Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yükseklisans Tezi, Ankara,16-22.

REYNOLDS, A.G., and Wardle, A.D., 1994. Impact of traning system and vinespacing on vine performance and berry composition of Seyval Blanc. Amercan Journal Enology and Viticulture. 45(4): 444-451.

SAĞLAM, H., SAĞLAM, Ö.Ç., 2018. Türkiye Bağcılığa Tarihsel Bir Bakış; Asma Genetik Kaynaklarının Önemi. Selcuk J Agr Food Sci, (2018) 32 (3), 601-606

SAVAŞ, Y., KARABAT, S., UYSAL, Ş., 2018. Bağcılık Yapılan İllerde Bağcılık Potansiyeli Ve Hâkim Üzüm Çeşitlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. BAHÇE 47 (Özel Sayı 1: Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu): 633–641 (2018) ISSN 1300–8943 633.

SAVAŞ, Y., KARABAT, S., UYSAL, Ş., UYSAL, H., 2018. Bağcılık Yönetmeliğinin Uygulanma Durumu Ve Revizyon İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma. BAHÇE 47 (Özel Sayı 1: Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu): 627–632 (2018) ISSN 1300–8943 627.

SHAPIRO, S. S., and WILK, M. B., 1965. An analysis of variance test for normality (complete samples). Biometrika 52: 591–611.

ANONİM, 2017. Şanlıurfa İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Sanliurfa_icdr2016.pdf (Erişim tarihi: 22.10.2019)

TASKAYA, B., 2003. Kuru Üzüm. Tarımsal Ekonomi Arastırma Enstitüsü http://www.aeri.org.tr/PDF/Bks-3-7.pdf; (Erişim Tarihi 20.08.2019) (01.03.2008)

THİS, P., LACOMBE, T., THOMAS, M.R., 2006. Hist orical origins and genetic diversity of wine grapes. Trends in Genetics, 22: 511-519.

YENER, H., CEBECİ, A.N., 2013. Manisa İli Sarıgöl İlçesi Bağ İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ve Bazı Kültürel İşlemlerin Uygulanma Durumları Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2013, 50 (2): 223-230

YILDIRIM, İ., and YARDIM, E.N., 2000. Traditional Viticulture in Southern East Anatolia: A case study for Siirt, Turkey. Proceedings 6th International Congress on Organic Viticulture 25 and 26 August 2000, P:88-89, Basel.

YILMAZ, N., 2006. Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Bağcılık Sektörünün Durumu, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bililmler Entitüsi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale,1-5.

FAO, 2015. www.fao.org/faostat/en/?#data/QC (Erişim Tarihi:19.06.2019)

TUİK,2019.http://www.tuik.gov.tr/preTablo.do?alt_id=1001(Erişim Tarihi:19.06.2019)

TEPGE, 2015. Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE) Üzüm Raporu – 2015, Ankara.

ORAMAN, M.N,, 1972. Bağcılık Tekniği II, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Yayınları: 470, Ders Kitabı No: 162, 402 s.

ÖZER, A., 2007. Normallik Testlerinin Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı, Yükseklisans Tezi, Ankara.

REYNOLDS, A.G., Wardle, A.D., 1994. Impact of traning system and vinespacing on vine performance and berry composition of Seyval Blanc. Amercan Journal Enology and Viticulture. 45(4): 444-451.

SAĞLAM, H., SAĞLA, Ö.Ç., 2018 Türkiye Bağcılığa Tarihsel Bir Bakış; Asma Genetik Kaynaklarının Önemi. Selcuk J Agr Food Sci, (2018) 32 (3), 601-606

SAVAŞ, Y., KARABAT, S., UYSAL, Ş., 2018. Bağcılık Yapılan İllerde Bağcılık

Potansiyeli Ve Hâkim Üzüm Çeşitlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. BAHÇE 47 (Özel Sayı 1: Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu): 633–641 (2018) ISSN 1300–8943 633.

SAVAŞ, Y., KARABAT, S., UYSAL, Ş., UYSAL, H., 2018. Bağcılık Yönetmeliğinin Uygulanma Durumu Ve Revizyon İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma. BAHÇE 47 (Özel Sayı 1: Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu): 627–632 (2018) ISSN 1300–8943 627.

SHAPIRO, S. S., and M. B. WILK, 1965. An analysis of variance test for normality (complete samples). Biometrika 52: 591–611.

ANONİM, 2017. Şanlıurfa İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Sanliurfa_icdr2016.pdf (Erişim tarihi: 22.10.2019)

TASKAYA, B., 2003. Kuru Üzüm. Tarımsal Ekonomi Arastırma Enstitüsü), http://www.aeri.org.tr/PDF/Bks-3-7.pdf; (ErişimTarihi: 19.09.2019) (01.03.2008).

THİS, P., LACOMBE, T., THOMAS, M.R., 2006. Historical origins and genetic diversity of wine grapes. Trends in Genetics, 22: 511-519.

YENER, H., CEBECİ, A.N., 2013. Manisa İli Sarıgöl İlçesi Bağ İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ve Bazı Kültürel İşlemlerin Uygulanma Durumları Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2013, 50 (2): 223-230 ISSN 1018 – 8851

YILDIRIM, İ., and YARDIM, E.N., 2000. Traditional Viticulture in Southern East Anatolia: A case study for Siirt, Turkey. Proceedings 6th International Congress on Organic Viticulture 25 and 26 August 2000, P:88-89, Basel.

YILMAZ, N. 2006. Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Bağcılık Sektörünün Durumu, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bililmler Entitüsi İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1-5.

FAO, 2015. www.fao.org/faostat/en/?#data/QC (Erişim Tarihi:19.06.2019)

TUİK,2019.http://www.tuik.gov.tr/preTablo.do?alt_id=1001(Erişim Tarihi:19.06.2019)

TEPGE, 2015. Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE) Üzüm Raporu – 2015, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :Baver ESER

Uyruğu :T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi :Diyarbakır /31.05.1992

Telefon :0(536) 892 21 21

E-mail :bawereser4721@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı	İlçe	İl	Bitirme Yılı
Lise	:İMKB Kayapınar	Kayapınar	Diyarbakır	2010
Üniversite	:Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi	Haliliye	Şanlıurfa	2016
Yüksek Lisans	:Harran Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı	Haliliye	Şanlıurfa	2019

YABANCI DİLLER: İngilizce